

Ställ verifierbara miljökrav

— eller på "heder och samvete"

Martin Erlandsson
B 1685
Augusti 2006

Rapportgranskning:
2006-09-22

Lars-Gunnar Lindfors
Forskningsdirektör

<p>Organisation</p> <p>IVL Swedish Environmental Research Institute Ltd.</p>	<p>Rapportsammanfattning</p>
<p>Adress</p> <p>Box 21060 100 31 Stockholm</p>	<p>Projekttitel</p> <p>Verifiering av miljökrav vid offentlig upphandling</p>
<p>Telefonnr</p> <p>Vx 08-598 563 00</p>	<p>Anslagsgivare för projektet</p> <p>Svenska Miljöstyrningsrådet, Verva, Naturvårdsverket</p>
<p>Rapportförfattare</p> <p>Martin Erlandsson</p>	
<p>Rapporttitel och undertitel</p> <p>Ställ verifierbara miljökrav - eller på "heder och samvete"</p>	
<p>Sammanfattning</p> <p>En grundläggande förutsättning är att alla miljökrav måste vara möjliga att verifiera på ett objektivt sätt. Ett krav är inget skarpt krav om det inte går att verifiera och följs upp av beställaren. Verifierbara miljökrav och kontroll av dessa är en grundförutsättning för att upphandlingen skall kunna vara drivande i ett hållbarhetsarbete. Detta bekräftas också i den enkät som utförts kopplat till utredningen. Frågan vi därför vill ha svar på är; vilka krav kan ställas och vilka bevis skall man som inköpare kräva in från leverantörerna?</p> <p>Rapporten redovisar definitioner på bevis och ger en generell struktur för hur dessa skall användas och ett tillämpningsexempel. Vidare konstateras att beställare i kravspecifikationen måste ange hur verifieringen skall genomföras för att kunna säkerställa likabehandlingsprincipen och att det bör ställas färre miljökrav men att börja följa upp dem. Att följa upp ställda krav ökar upphandlingens trovärdighet och utgör en viktig del av kontraktsefterlevnaden.</p> <p>Slutligen konstateras att för att offentlig upphandling skall kunna var drivande är det en förutsättning att miljökraven är relevanta (dvs omfattar påvisbart betydande miljöaspekter) och i den mån det är möjligt göra sådana krav till utvärderingskriterier som ges betydande vikt vid anbudsutvärderingen.</p>	
<p>Nyckelord samt ev. anknytning till geografiskt område eller näringsgren</p> <p>Andrapartsdeklaration, tredjepartsdeklaration, bevis, certifikat, företagsintyg, företagsdeklaration, inköp, miljökrav, offentlig upphandling, verifiering, verifikat</p>	
<p>Bibliografiska uppgifter</p> <p>IVL Rapport B1685</p>	
<p>Rapporten beställs via</p> <p>Hemsida: www.ivl.se, e-post: publicationservice@ivl.se, fax 08-598 563 90, eller via IVL, Box 21060, 100 31 Stockholm</p>	

Förord

Miljöanpassad upphandling är ett viktigt verktyg för att öka utbudet på marknaden av mer miljöanpassade produkter och tjänster. För att den miljöanpassade upphandlingen ska få avsedd effekt krävs dock att de miljökrav som ställs är relevanta, går att verifiera samt följs upp. Miljökrav är vanligt förekommande vid upphandlingar men alltför sällan sker en ordentlig uppföljning av att dessa krav infrias och upprätthålls under kontraktperioden. Detta förhållande kan på sikt äventyra trovärdigheten med miljöanpassad upphandling. Ett sätt att komma tillrätta med detta problem är att förse upphandlare med information och vägledning om vilka olika typer av verifierat som kan begäras in i samband med upphandling och uppföljning av kontrakt.

I samband med Miljöstyrningsrådets arbete att utveckla miljökrav för olika produkter och tjänster för EKV-verktyget har frågan återkommit om hur de föreslagna miljökraven ska kunna verifieras av anbudsgivaren, vilket i sin tur påverkar utformningen av miljökraven. Frågan om lämpliga typer av verifierat är av central betydelse för den offentliga upphandlingen eftersom principen om likabehandling måste efterlevas.

Som ett led i arbetet att vidareutveckla EKV-verktyget och identifiera produktområden där det finns goda förutsättningar för att utveckla effektiva miljökrav, tog Miljöstyrningsrådet initiativ till att utreda frågan om verifierat i samband med miljöanpassad upphandling. I samband med planeringen av utredningen togs kontakt med VERVA, som visade intresse att aktivt delta i och bidra till finansieringen av arbetet. Utredningen har genomförts i samarbete med Miljöstyrningsrådet, VERVA och Naturvårdsverket som också bidragit till finansiering av projektet.

Vi hoppas att föreliggande rapport från IVL Svenska Miljöinstitutet skall kunna ligga till grund för diskussioner om förbättringar av inte bara för EKV-verktyget utan generellt sett för miljöanpassad upphandling både i den offentliga och privata sektorn.

Stockholm, 14 augusti 2006

Sven-Olof Ryding
VD Svenska Miljöstyrningsrådet

Sammanfattning

Att ta miljöhänsyn vid offentlig upphandling är en viktig företeelse, dels för att undvika onödig miljöpåverkan och dels för att premiera miljöanpassade varor och tjänster. Därför är det mycket viktigt att miljökrav hanteras på ett seriöst sätt, dvs. en grundläggande förutsättning är att alla miljökrav måste vara möjliga att verifiera på ett objektivet sätt. Ett krav är inget skarpt krav om det inte går att verifiera och följs upp av beställaren. Verifierbara miljökrav och kontroll av dessa är en grundförutsättning för att upphandlingen skall kunna vara drivande i ett hållbarhetsarbete. Detta bekräftas också i den enkät som utförts kopplat till utredningen (se Bilaga 1 och 2).

Frågan vi därför vill ha svar på är; vilka krav kan ställas och vilka bevis skall man som inköpare kräva in från leverantörerna? Förslag på procedurer för val av lämpligt bevis samt uppföljningsmetoder har tagits fram i utredningen. Rapporten redovisar definitioner på bevis och ger en generell struktur för hur dessa skall användas och ett tillämpningsexempel.

Lagen är fåordig vad gäller val av bevis och ger därmed upphandlande enhet stor frihet att välja ambitionsnivå på typ av bevis för att verifiera miljöprestanda från i princip en företagsförsäkran 'på heder och samvete' till ett ackrediterat intyg från en oberoende organ. Att kräva ett intyg som bedömts av exempelvis ett oberoende organ är inget hinder så länge som likvärdiga intyg från organ i andra medlemsstater accepteras. Med tanke på lagens fåordighet blir problemet då istället; *vad är ett likvärdigt bevis*, för att kunna säkerställa likabehandlingsprincipen.

I utredningen konstateras att verifieringen inte är en fråga som kan hanteras enskilt utan måste ställas i relation till *hur* kravet är formulerat. I praktiken kan detta betyda att andra ofta enklare miljökrav måste ställas för att bedöma samma miljöaspekt, men på ett sätt som gör att de är verifierbara.

I utredningen föreslås definitioner och rangordning av alternativa bevis för att säkerställa att olika likvärdiga bevis skall kunna tillämpas som verifikat på att specificerade miljökrav uppfylls. Dessa definitioner finns beskrivna i ett separat annex, som kan refereras till vid upphandlingar. Vad som på några betydande punkter skiljer de olika bevisen återges i tabell 1. Innebörden av dessa bevismedel kan förenklat beskrivas enligt nedan (givna med gradvis ökande bevisgrad),

- Företagsintyg – *vi intygar på heder och samvete ...*
- Företagsdeklaration – *det finns publika dokument som intygar ...*
- Andrapartsdeklaration – *det finns ett annat företag som intygar ...*
- Tredjeparts-certifikat – *en externt oberoende part intygar att ...*
- Ackrediterad tredjeparts-certifikat – *en externt oberoende part som i sin tur är granskad intygar att ...*

Olika intressen står emot varandra där vi ofta i praktiken konstaterar att en ökad miljörelevans måste vägas mot en enklare indikator som är kostnadseffektivare att verifiera. Resultatet av intressekonflikten innebär att kostnadseffektiviteten styr mot ett enklare verifierbara indikatorer, medan miljörelevansen styr mot en indikator som ligger nära förväntade miljöeffekter. Om indikatorer som ligger nära miljöeffekten och dessutom kräver specialkompetens och/eller - utrustning är motiverat att kräva ett oberoende bevismedel, samt verifieringssystem där även erforderlig kompetens bedöms d.v.s. ackreditering, vilket normalt sett är kostnadsdrivande. Utmaningen måste därför bli att i praktiken identifiera betydande miljöaspekter med kostnadseffektiva och praktiska indikatorer och bevis, vilket måste garanteras för varje krav.

I utredningen föreslås en procedur (tabell 2) som är en stegvis process som resulterar i ett rekommenderat bevis och en verifiering av att det miljökrav som ställs i kombination med rekommenderat bevis är realistiskt. Proceduren svarar på frågan *vad som är ett 'tillräckligt bra' bevis*, vilket validerats med den enkätundersökning som genomförts.

Valideringsprocessen innebär att en annan indikator som är enklare att verifiera kan behöva tas fram för samma miljöaspekt. I de fall ingen ekonomisk och praktiskt realistisk indikator kan identifieras så måste kravet för denna miljöaspekt ifrågasättas, dvs om det över huvud taget skall ställas, då miljöaspekten inte går att verifiera på ett önskvärt sätt. Sådana krav bör inte ställas enligt den enkätundersökning som genomförts (se Bilaga 1).

Utredningens förslag är uppföljning betraktas som en betydande del av verifieringsprocessen. Därför måste upphandlande enhet för varje enskilt krav preciseras hur uppföljningen kommer gå till. Rekommenderade metoder för uppföljning har utarbetats, se bild 6. Dessa rekommendationer styrs av det typ av krav som ställs, dvs om kravet är kopplat till kontroll av en enskild produkt eller produktserier, -sortiment eller ledningsfunktioner. Att följa upp ställda krav ökar upphandlingens trovärdighet och utgör en viktig del av kontraktsefterlevnaden. Uppföljning är kostnadskrävande samtidigt som de idag knappast genomförs alls. Utredaren anser att ett rimligt sätt att hantera detta problem är att ställa färre miljökrav och att börja följa upp dem!

Vidare konstateras att för att offentlig upphandling skall kunna var drivande är det en förutsättning att miljökraven är verifierbara och relevanta (dvs omfattar påvisbart betydande miljöaspekter). En viktig synpunkt som framkommit såväl i enkätundersökningen som vid genomförd workshop är att i den mån det är möjligt bör krav ställas som utvärderingskriterier som ges betydande vikt vid anbudsutvärderingen.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
1 Utredningen.....	5
1.1 Uppdragsgivare.....	5
1.2 Mål och syfte.....	5
1.3 Tolkning av uppdraget.....	5
1.4 Omfattning, avgränsningar.....	6
2 Lagar om offentlig upphandling.....	7
2.1 Vad säger lagen om bevis?.....	7
2.2 Generella EG-rättsliga principer.....	10
3 Verifieringstrappan.....	12
3.1 Miljökrav.....	13
3.2 Verifikation.....	14
4 Likvärdiga bevis – definitioner och rangordning.....	15
5 Tillräckligt bra bevis.....	18
5.1 Bevismedel styrt av miljöprestanda.....	18
5.2 Bevismedel styrt av kostnadseffektivitet.....	19
5.3 Bevismedel styrt av tolkning.....	19
6 Verifikationsverktyg.....	21
6.1 Val av bevis.....	21
6.2 Uppföljningsmetoder.....	24
7 Användning av befintliga verktyg i verifieringsprocessen.....	27
8 Tillämpningsexempel.....	28
8.1 Kemikalieinnehåll.....	28
9 Slutsatser.....	31
10 Fortsatt utvecklingsarbete.....	33
11 Annex: Specifikation av olika bevismedel.....	34
11.1 Kravspecifikation för ett företagsintyg.....	34
11.2 Kravspecifikation för en företagsdeklaration.....	36
11.3 Kravspecifikation för en andrapartsdeklaration.....	39
11.4 Kravspecifikation för ett tredjepartscertifikat.....	42
11.5 Kravspecifikation för ett ackrediterat tredjepartscertifikat.....	43

Bilaga 1: Sammanställning av enkätsvar

Bilaga 2: Inventeringsenkät

1 Utredningen

1.1 Uppdragsgivare

IVL Svenska Miljöinstitutet driver en utredning om verifiering i offentlig upphandling på uppdrag av Miljöstyrningsrådet och i samarbete med VERVA och Naturvårdsverket.

Föreliggande utrednings preliminära resultat¹ har diskuterats vid en öppen workshop; *Verifiering av miljökrav vid offentlig upphandling — "På heder och samvete"*, som hölls på Naturvårdsverket den 7 juni 2006, för att få synpunkter på utredningen förslag.

IVL ansvarar ensamt för de synpunkter och förslag som framställs.

1.2 Mål och syfte

Utredningen mål är att utifrån dagens rutiner föreslå hur verifiering av miljökrav kan förbättras i offentlig upphandling, med speciellt hänsyn att verifikatet kan uppfylla principen om likabehandling.

Syfte är därmed att stärka offentlig upphandling trovärdighet och roll att faktiskt kunna vara det som så ofta sägs, dvs en viktig del i det ständiga förbättringsarbetet där offentlig sektor kan vara föregångare verka pådrivande för en bättre miljö.

1.3 Tolkning av uppdraget

Frågan om vad som är ett tillräckligt bevis eller verifikat går visserligen inte generellt att besvara om inte alla specifik information kopplat till ett miljökrav är känt. Däremot finns det förutsättningar att ange en generell procedur som ger förslag på en högsta ambitionsnivå som bedömas som rimlig. Därför ingår istället i utredningen att ta fram en procedur för hur alternativ bevis kan selekteras och där kravställaren i det specifika fallet sedan kan tvingas sänka ambitionsnivå utifrån ett rekommenderat förstahandsval, på grund av att det inte är rimligt att följa denna ambitionsnivå p.g.a. av praktiska eller ekonomiska konsekvenser.

För att belägga vad som kan anses som ett tillräckligt bevis eller verifikat, så har en frågenkät som gått ut till representanter till näringslivet och inköpsaktörer. En annan viktig faktor för att sätta en övre nivå på vad som kan anses som skäligen bevis är att studera de metoder och procedurer som tillämpas inom miljömärkningen. Framförallt är det information från Nordisk miljömärkning (Svanen) och TCO (TCO-märkning) som ligger till grund för denna erfarenhet.

---

¹ Erlandsson, M: *Ställ verifierbara miljökrav!* IVL Svenska Miljöinstitutet, dokumentnummer A26019, 2006-06-02.

1.4 Omfattning, avgränsningar

Utredningens omfattar klargörande och definitioner av olika bevis som kan ställs till leverantören för att säkerställa att ställda krav på miljöprestanda är uppfyllda. Utredningen är begränsad till miljökrav, vilket innebär att exempelvis inte sociala aspekter har ingått. Från uppdragsgivaren och synpunkter från näringslivet har det framkommit att dessa bör i möjligaste mån utgå ifrån redan etablerade standarder.

Att föreslå rutiner för uppföljning av miljökrav, lämpliga viten vid uppenbara brister, och till detta generella kontraktskrivningar m.m. ingår inte i utredningen.

2 Lagar om offentlig upphandling

Till skillnad från inköp inom näringslivet är offentlig upphandling hårt reglerad med harmoniserad lagstiftning inom EU. Detta innebär att vi i svensk rätt måste ta hänsyn till och implementera Europaparlamentets och rådets direktiv, dvs direktivet om offentlig upphandling (2004/17/EG) respektive direktivet om upphandling inom områdena vatten energi, transporter och posttjänster (2004/17/EG).

Ny lagstiftning är under utarbetande och regeringen lämnade i maj 2006 en remiss till Lagrådet med förslag till ny lag om offentlig upphandling av byggtreprenader, varor och tjänster (klassiska sektorn), samt ny lag om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster (försörjningssektorerna). De två nya lagarna ersätter lagen (1992:1528) om offentlig upphandling (LOU). De nya direktiven överensstämmer i stor utsträckning med de äldre direktiv som de ersätter.

2.1 Vad säger lagen om bevis?

Varken i de bakomliggande upphandlingsdirektiven från EU eller i Lagen om offentlig upphandling (LOU) nämns några specifika krav på bevis som går att ställa på leverantörer i offentlig upphandling för att verifiera att ställda miljökrav uppfylls.

En inledande avgörande fråga är om det är möjligt att ställa krav som inte går att verifiera. Vi finner här vägledning i en dom från EG-domstolens mål C-448/01 'Wienstrom', där det fastläggs att ett utvärderingskriterium måste kunna kontrolleras². Att inte kontrollera uppgifter som lämnas i ett anbud strider mot likabehandlingsprincipen. Sannolikt gäller samma princip alla ställda krav.

Vad avser krav på verifierbarhet och uppföljning skriver lagrådsremissen på liknade sätt (sida 199, Finansdepartementet 2006):

"Ett villkor som ställs i upphandlingskontraktet måste även vara kontrollerbart och rent faktiskt även kontrolleras av den upphandlande myndigheten respektive upphandlande enheten."

Samma tydliga skrivning finns inte i upphandlingsdirektiven utan nämns mer indirekt eller bara till en viss typ av krav (se exempelvis citatet nedan från artikel 48.2), men kan med ett resonemang återföras till EG-fördragets allmängiltiga rättsliga principer såsom likabehandlingsprincipen. Avsaknad av tydlig skrivning vad avser krav på verifierbarhet och krav på uppföljning (som inte är lagreglerad) legitimerar dock dagens praxis där exempelvis endast ett fåtal miljökrav följs upp och kontrolleras.

---

² "In order for the criterion to be acceptable, it should be expressly linked to the object of the purchase contract and should be susceptible of control, which would imply that the contracting authority requires - through the production of certificates for example - elements enabling him to control the information forwarded by the bidders in relation to the award criteria."

De nya upphandlingsdirektiven ger ingen närmare vägledning i vilken typ av eller ambitionsnivå på bevis som kan krävas in i samband med offentlig upphandling för att verifiera att ställda krav uppfylls. I artikel 23.5 (andra och tredje stycket) i upphandlingsdirektivet 2004/18/EG står det följande specifikation för alla slags prestanda- eller funktionskrav som ställs:

"Det åligger anbudsgivaren att på ett lämpligt sätt och på ett sådant sätt som den upphandlande myndigheten anser vara tillfredsställande i sitt anbud visa att den standardenliga byggtreprenaden, varan eller tjänsten uppfyller den upphandlande myndighetens prestanda- eller funktionskrav.

Ett lämpligt sätt kan vara tillhandabållande av en teknisk dokumentation från tillverkaren eller en provningsrapport från ett erkänt organ."

Uppräkningen av bevis enligt ovan ("Ett lämpligt sätt kan...") kan inte ses som uttömmande, utan direktivets 23.5 artikel understryker snarare bredden på bevis som lagstiftningen medger.

Förutsättningen för att begära in sådana bevismedel som nämnd i direktivet är att det gjorts klara hänvisningar i kravspecifikationen till standarder eller andra specifikationer, t ex en hänvisning till vissa kriterier i ett miljömärke.

I upphandlingsdirektivet 2004/18/EG artikel 23.6 (jämför med artikel 34.6. i försörjningsdirektivet) finns specifikationer angivna som skall följas om miljökrav ställs i form av ett funktionskrav eller prestandakrav, som kan användas som generell vägledning för miljökrav vid offentlig upphandling:

"Om en upphandlande myndighet föreskriver miljöegenskaper i form av prestanda eller funktionskrav enligt punkt 3 b får den använda detaljerade specifikationer, eller vid behov delar av dessa, såsom de fastställts för europeiska, (multi)nationella miljömärken eller andra miljömärken, under förutsättning att
— *de är lämpliga för att definiera egenskaperna hos de varor eller tjänster som är föremål för upphandling,*
— *kraven för märket har utarbetats på grundval av vetenskapliga rön,*
— *miljömärkena har antagits genom ett förfarande i vilket samtliga berörda parter, t.ex. statliga organ, konsumenter, tillverkare, distributörer och miljöorganisationer, får delta,*
— *miljömärkena är tillgängliga för samtliga berörda parter.*

Den upphandlande myndigheten får ange att de varor eller tjänster som är försedda med miljömärket skall antas uppfylla de tekniska specifikationer som fastställs i förfrågningsunderlaget; den skall godkänna alla andra lämpliga bevismedel, såsom teknisk dokumentation från tillverkaren eller en provningsrapport från ett erkänt organ"

Den allmänna tolkningen av stycket 23.6 (ovan) måste vara att de två första kraven gäller för alla miljörelaterade funktionskrav eller prestandakrav, medan de två sista gäller specifikt i det fall hänvisningar görs till miljömärkning. En konsekvens av lagstiftningens skrivning är således att miljökrav som formulerats av miljömärkningsorganisationer är hårdare reglerat än andra organisationer som tar fram miljökrav. Oavsett dessa specificerade krav skall alla krav som ställs genom upphandlingsprocessen som huvudregel uppfylla principerna om icke-diskriminering och likvärdighet samt inte minst proportionalitet. Detta kan då tolkas så att miljökrav generellt sett bör tas fram i ett förfarande i vilket samtliga berörda parter får delta .

Vidare anges i upphandlingsdirektivet 2004/18/EG artikel 23.6 följande angående bevis:

”Den upphandlande myndigheten får ange att de varor eller tjänster som är försedda med miljömärket skall antas uppfylla de tekniska specifikationer som fastställs i förfrågningsunderlaget; den skall godkänna alla andra lämpliga bevismedel, såsom teknisk dokumentation från tillverkaren eller en provningsrapport från ett erkänt organ”

Uppräkningen av bevis enligt ovan (med början ”såsom...”, jmf även med 23.5) kan inte ses som uttömmande, utan direktivets 23.6 artikel understryker snarare bredden på bevis som lagstiftningen medger. Detta konstateras också i en kommentar till den svenska nya kommande lagrådsremissen ”Detta utgör endast exempel på dokumentation som kan godtas och bör därför inte tas in i paragrafen”³ (sida 335, Finansdepartementet 2006).

I relation till bevis kan det vara av visst intresse i jämföra med bevis av *teknisk och/eller yrkesmässig kapacitet* eftersom det har kopplingar mot krav som miljöledningssystem, I direktivet 2004/18/EG för den klassiska sektorn⁴ anges i en lista på bevis i artikel 48.2 (punkt j). Denna uppräkningslista är *endast uttömmande* beträffande bevis för teknikens förmåga och kapacitet:

”2. Bevis på en ekonomisk aktörs tekniska kapacitet får lämnas i en eller flera av följande former beroende på de aktuella byggtjänsterna, varornas eller tjänsternas art, kvantitet eller betydelse och ändamål:

...

j) I fråga om de varor som skall levereras:

i) Prover, beskrivningar och/eller fotografier, vars äkthet skall styrkas om den upphandlande myndigheten begär det.

ii) Intyg som upprättas av officiella institutioner för kvalitetskontroll eller enheter för sådan kontroll av erkänd kompetens och av vilka det skall framgå att varor som är klart identifierade genom referenser överensstämmer med vissa specifikationer eller standarder.

...”

Enligt upphandlingsdirektivet 48.2 skulle man kunna tolka skrivningen så att ett bevis – med avseende på teknisk förmåga och kapacitet – för varor måste göras av en oberoende tredje part. I de fall en teknisk kapacitet sammanfaller med ett miljökrav för varor så skulle i sådana fall eventuellt ett tredjeparts oberoende bevis erfordras⁵. Det rättsliga tolkningen är i detta avseende inte klart, däremot borde man kunna utesluta användningen av ett företagsintyg som bevis i detta sammanhang.

---

³ Av denna anledning föreslås lagrådsremissen inte heller att texten införs i svensk lagstiftning.

⁴ Jämför även med liknande skrivning i 48.2 punkt d men som handlar om kontrollerna för att utvisa varuleverantörens tillverkningskapacitet eller tjänstleverantörens tekniska kapacitet och talar där om ’behörigt organ’. Enligt artikel 48.2 f i det kan de miljöskyddsåtgärder, exempelvis miljöledningsrutiner som en leverantör kan komma att tillämpa vid verkställandet av kontraktet i vissa fall tjäna som bevis på en leverantörs ”tekniska kapacitet” vid byggtjänster/tjänster.

⁵ I upphandlingsdirektivets 2004/18/EG motiv/skäl (44) så anges att ett miljöledningssystem är ett exempel på ett sådant bevis som skulle kunna vara tillämpligt.

Lagen är fåordig vad gäller val av bevis och ger därmed upphandlande enhet stor frihet att välja ambitionsnivå på typ av bevis för att verifiera miljöprestanda från i princip en företagsförsäkran till ackrediterat intyg från en oberoende organ osv. Att kräva ett intyg som bedömts av exempelvis ett oberoende organ är inget hinder så länge som likvärdiga intyg från organ i andra medlemsstater accepteras. Med tanke på lagens fåordighet blir problemet då istället; *vad är ett likvärdigt bevis*, för att kunna säkerställa likabehandlingsprincipen⁶.

2.2 Generella EG-rättsliga principer

Regelverket om offentlig upphandling är uppbyggt med utgångspunkt i EG-fördraget och följer dess regler, även om det i fördraget inte finns någon bestämmelse i EG-fördraget som direkt hänvisar till offentlig upphandling. Bestämmelserna i fördraget som ofta åberopas av EG-domstolen i offentliga upphandlingsmål är ett antal viktiga generella principer såsom principen om likabehandling, principen om icke-diskriminering, principen om ömsesidigt erkännande, proportionalitetsprincipen, transparens och förutsägbarhet. Dessa principer kan omsättas till konsekvenser som är aktuella vid verifiering av *miljökrav och bevis* så att;

- *likabehandlingsprincipen* innebär att alla leverantörer skall ges så lika förutsättningar som möjligt. Med andra ord, att formulera miljökrav och att verifiera dem skall göras på ett konkurrensneutralt sätt så att alla produkter och alla anbudsgivare behandlas lika. Detta innebär t.ex. att ett likvärdigt bevis skall gå att entydigt definiera och är information som alla måste få ta del av.
- *proportionalitetsprincipen* innebär att den upphandlande enheten i en upphandling inte får ställa större krav på leverantören eller leveransen än som behövs och vad som får anses vara ändamålsenligt för den aktuella upphandlingen. När man ställer ett miljökrav innebär syftet är att minska miljöpåverkan. Således bör verifieringen stå i relation till graden av potentiell miljöpåverkan, vilket åligger upphandlande enhet att säkerställa⁷. Med andra ord, desto mer betydande miljöpåverkan desto rimligare är det att begära ett mer kostsamt bevis.
- *principen om transparens* avses främst skyldigheten för den upphandlande enheten att lämna information om upphandling och det praktiska tillvägagångssättet vid denna samt rätten för leverantörer att få tillgång till denna information så att de i förväg känner till vad som gäller vid upphandlingen. Bedömningen av ett krav skall med andra ord vara förutsägbart och repeterbart, dvs. andra som genomför verifiering skall med stor sannolikhet komma till samma resultat. I de fall tolkning behövs för att avgöra om ett krav uppfylls kan detta innebära problem med avseende på principen om transparens.
- *principen om ömsesidigt erkännande* innebär att verifierat som har utfärdats av en medlemsstats behöriga myndigheter skall också gälla i andra medlemsstater. Det vill säga, upphandlande enhet är tvungen att godta andra likvärdiga bevismedel utfärdade av utländska behöriga organ och inte enbart godta t ex nationella kontrollorgan.

⁶ I direktivet artikel 23.4 och 23.6, avseende likvärdiga bevis ger inga specifik vägledning varför detta måste utarbetas av varje upphandlande enhet för att på ett betryggande sätt kunna säkerställa att likabehandlingsprincipen faktiskt kan följas.

⁷ Jmf med upphandlingsdirektivet 2004/18/EG artikel 23.6 och 12 § andra stycket LOU föreskrivs att en upphandlande myndighet får hänvisa till kriterier för miljömärken, om kriterierna för märket har utarbetats på grundval av vetenskaplig information.

De principer som nämns ovan ger upphov till intressekonflikter vilket beskrivs i ett yttrande till kammarrätten av Nämnden för offentlig upphandling (Diarienummer 2005/0088-29):

" Av EG-domstolens praxis rörande proportionalitetsprincipen framgår att en bedömning av om proportionalitetsprincipen åsidosatts skall genomföras som en "strukturerad avvägning" mellan motstående intressen. Bedömningen består av tre steg, varav det andra är det som framträder tydligast i domstolens praxis. För det första skall en bedömning göras av om åtgärden är en lämplig och effektiv åtgärd för att uppnå det eftersträvade syftet. För det andra skall en bedömning göras av om åtgärden är nödvändig för att uppnå det eftersträvade syftet, såtillvida att det inte finns något mindre ingripande alternativ. För det tredje skall bedömas om den negativa effekten som åtgärden får, på det intresse eller den rättighet som åtgärden inskränker, är oproportionerlig eller överdriven jämfört med det eftersträvade syftet⁸. EG-domstolen har i skilda sammanhang uttalat att reglerna skall tolkas i "funktionella termer", d.v.s. det är den praktiska tillämpningen och åtgärdens effekter vid den enskilda upphandlingen som skall bedömas. "

Utredningen anser att bara miljökrav som går att verifiera skall ställas, samt att de måste följas upp. Dessa är en förutsättning för att upphandlingen skall vara konkurrensneutralt, tillgodose likabehandling och utgöra ett trovärdigt hållbarhetsarbete. Utredningens tolkning av proportionalitetsprincipen innebär bl.a. att genomförandekostnaden för ett verifikat måste stå i proportion till graden av potentiell miljöpåverkan, då syftet med kravet måste vara en minskad miljöpåverkan. Kan upphandlande enhet inte påvisa att ett miljökrav är betydande, bör således ett företagsintyg vara tillräckligt verifikat, om det över huvudtaget skall ställas. Förutsägbara krav innebär bland annat att tolkning bör undvikas. Om tolkning ändå krävs (med hänsyn till det upphandlade objektet beskaffenhet) skall rutiner finnas för att säkerställa repeterbarhet. Om sådana rutiner inte kan definieras (utan hänvisar till expertpaneler mm) så anser utredningen att sådan krav inte heller bör ställas.

---

⁸ De Búrca, G., The Principle of Proportionality and its Application in EC Law, Yearbook of European Law vol. 13, 1993, p. 146.

3 Verifieringstrappan

Med *verifiering* menas här en process som omfattar ett antal moment som genomförs i syfte att säkerställa (verifiera) att ställda krav uppfylls⁹. Verifieringen av miljökrav omfattar således ett antal moment från precisering av kraven till granskning av miljöprestanda hos levererade produkter. Verifieringen sträcker sig således över en betydande tidsperiod och är inget man gör vid ett enskilt tillfälle.

Beroende på *hur* ett krav definieras så har detta konsekvenser för hur verifieringen bör läggas upp. Utifrån den miljöprestanda som kravet omfattar kan inledningsvis följande frågor ställas;

- Vika uppföljningsmetoder dvs kontroll, utvärdering eller systemrevision omfattas?
- Vilka mätmetoder dvs standarder eller likvärdiga anvisningar är användbara?
- Vilka bevis om överensstämmelse med krav är lämpliga?

Verifieringsprocessen har i utredningen indelats i ett antal moment som beskriver olika betydande delar som alla måste hanteras innan verifieringen är klar, och benämns därför för *verifieringstrappan*, se bild 1.

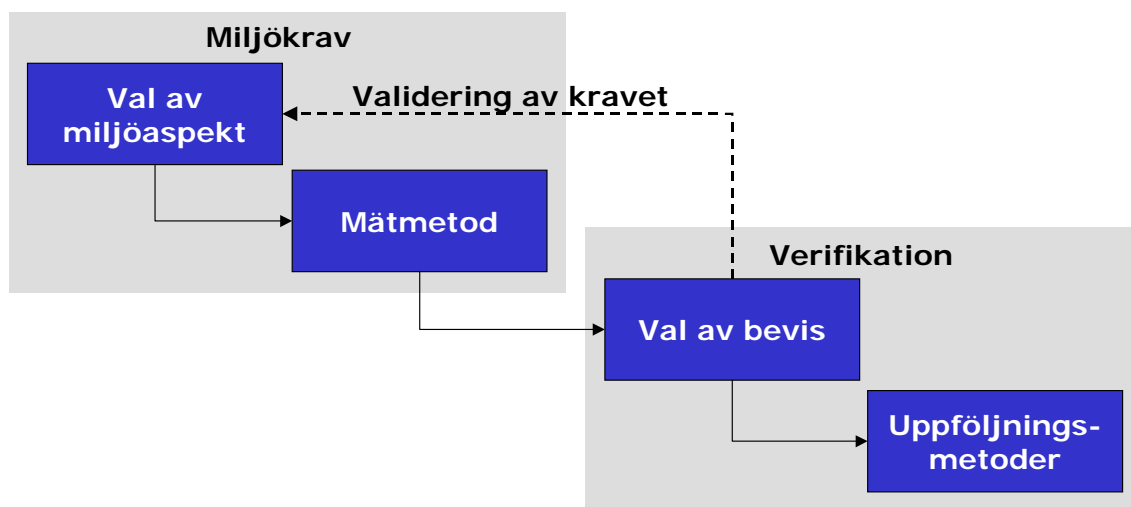

Bild 1 Verifieringstrappans olika delar som måste hanteras för att genomföra den verifieringsprocess som utarbetats. Verifieringstrappan är indelade i två delar miljökrav respektive verifikation, där ett antal verktyg har tagits fram för det sistnämnda.

Nedan ges en översiktlig beskrivning av verifieringstrappan enligt det förslag som utarbetats:

⁹ Verifieringen resulterar i en verifikation (bekräftelse, handling) eller ett verifikat (kvitto, intyg) som bestyrker riktigheten.

3.1 Miljökrav

Val av miljöaspekt: Inledningsvis förutsätts att en analys genomförs för att identifiera miljöaspekter. Utifrån denna lista måste en bedömning sedan göras av de miljöaspekter som är betydande eller mer marginella. Bland de krav som får ställas i offentlig upphandling förutsätts sedan främst att betydande miljöaspekter¹⁰ väljs ut för att utgöra basen för de miljökrav som kommer att ställas. För varje miljöaspekt (exempelvis emissioner av giftiga ämnen till inomhusmiljön) måste en indikator väljas ut (exempelvis ett antal ämnen såsom formaldehyd, bensen eller entydiga definitioner på icke önskade egenskaper), se bild 2. För varje indikator väljs sedan en miljöprestanda som motsvarar den kravnivå/-er som skall uppnås. Dessa kan antingen vara en prestandatröskel eller graderande (dvs klassificerande) prestanda klasser (dvs antal prestandanivåer användbart för utvärderingskriterier). Vidare måste kravet innehålla en begränsning av dess giltighet i tid och rum framgår på ett klart sätt (jmf med krav på ursprung eller värdekedjor).

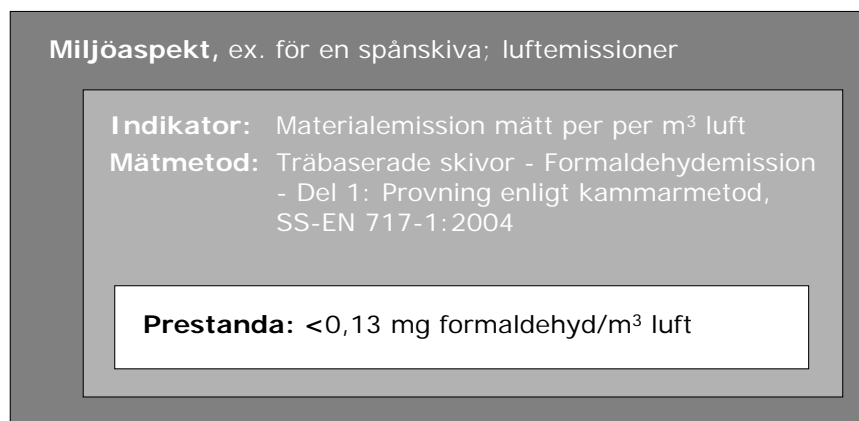

Bild 2 Relation mellan specificerad miljöaspekt som beskrivs med en indikator samt mätmetod, samt ett prestanda för kravnivån.

Mätmetoder: För en vald indikator för en miljöaspekt (se bild 2) måste en mätmetod anges för att kunna bedöma aktuell prestanda. I första hand skall olika standarder användas för att beskriva de metoder som behövs för att kunna bestämma en specifik miljöprestanda. I andra hand hänvisas till andra normerande dokument, så som metoder som finns utarbetade för exempelvis miljömärkning. I sista hand är det möjligt att utarbeta egna specifikationer, men detta förutsätts då ske i dialog med bl.a. berört näringsliv. I bland skiljer man på produktstandarder och mätstandarder. En produktstandard innehåller både krav på miljöindikatorer och metoder för att mäta dessa prestanda. En mätstandard innehåller bara beskrivning på hur själva mätningen skall gå till.

¹⁰ Dvs sådana aspekter som förväntas ge upphov till större potentiella miljöeffekter, dvs miljöpåverkan.

3.2 Verifikation

Val av bevis: Beviset utgör i det här sammanhanget en försäkran om överensstämmelse med att specificerade krav är uppfyllda. Olika bevis har olika grad av oberoende och granskning av kompetens vilket gör att de kan betraktas som olika starka, relativt sett. För att välja ett ändamålsenligt bevis har en stegvis procedur tagits fram. Denna procedur kan leda till att miljökravet måste omvärderas och omformuleras, så att en fungerande verifiering som helhet erhålls. Det kan i exempelvis visa sig att när kraven ställs utan hänsyn till verifierbarheten blir de svåra att belägga, på grund av betydande tolkningsproblem eller att onödigt omfattande analyser krävs osv. Denna validering är markerad i bild 1 (med en streckad linje), och leder till att kraven bör omformuleras så att en mer ändamålsenlig verifiering erhålls. Valideringen innebär här en kontroll av att valt bevis har sådana kvaliteter att det är lämpliga att använda för sitt ändamål.

Uppföljningsmetoder: Inget verifiering är utförd förrän kravet har följts upp, vilket är en försummad aspekt i offentlig upphandling. Uppföljningen kan i det första fallet utföras vid anbudsutvärderingen, på det sätt som detta är möjligt med hänsyn till det upphandlade objektet och typ av krav som ställs. Om ett så kallat utförandevillkor ställs så innebär detta att kravet inte kan verifieras förrän vid en bestämd tidpunkt när kontraktet erhållits, vilket också gäller den uppföljning som genomförs för att säkerställa kontraktsefterlevnaden. Dock kan ett kvalificeringskrav ställas så att visas att anbudsgivaren har kapacitet och förmåga att uppfylla kontraktsvillkoret senare. Granskningen skall även utföras av levererad produkt och i användning om detta är relevant. I utredningen delar vi in granskningen i *kontroller* (dvs direkt bestämning av överensstämmelse) eller indirekt bestämning vilket vi här benämner *utvärdering* (indirekt bestämning av överensstämmelse).

I utredningen konstateras att verifieringen inte är en fråga som kan hanteras enskilt utan måste ställas i relation till *hur* kravet är formulerat. I praktiken kan detta betyda att andra ofta enklare¹¹ miljöindikatorer måste användas för att bedöma samma miljöaspekt, men på ett sätt som gör att kravet är verifierbart. Förslag på procedurer för val av lämpligt bevis samt uppföljningsmetoder ingår i utredningen och beskrivs mer i detalj längre fram.

---

¹¹ Med ”enklare” menas en miljöindikator som inte är lika nära en miljöeffekt utan snarare en förenklad indikator av den samma. Exempelvis istället för att formulera kravet som en halt av ett ämne i luften i den miljö som produkten skall användas i, så väljs en enklare indikator såsom en emissionsfaktor (enligt bild 2).

4 Likvärdiga bevis – definitioner och rangordning

En leverantör måste vid upphandlingen kunna lämna *bevis* (intyg eller försäkran), dvs vanligtvis¹² ett skriftligt verifikat som intygar att enskilda miljökrav är uppfyllda eller kommer att uppfyllas. Olika bevis har olika trovärdighet och kan på så vis användas med förstånd beroende på olika förhållande som inverkar på miljöprestanda och dess tolkning, samt kostnaden att ta fram bevisen.

För att underlätta förståelsen av olika bevismedel så har ett antal definitioner på olika bevis införts i utredningen. Det visar sig också, vilket redan konstaterats (se sid 9) att det i offentlig upphandling finnas ett behov av att kunna beskriva *likvärdiga bevis*, dvs så att skrivningar som 'eller likvärdigt bevis' ges en konkret innebörd. Därför har entydiga definitioner tagits fram över olika bevis. Dessa definitioner över olika bevis finns i ett separat annex för att kunna refereras till i upphandlingsdokument. Definitionerna utgår ifrån redan etablerade standarder, där de centrala begreppen handlar om;

- försäkran om överensstämmelse med specificerade krav
- definitioner av oberoende och
- innebörd av ackreditering.

Texten i annexet är skriven på ett sådant sätt att innebörden av dess bakomliggande standarder framgår av texten i annexet, men vid tolkningsproblem måste de bakomliggande standarderna konsulteras.

Benämningar på de olika bevisen som utarbetats återges nedan givna i stigande trovärdighetskala, följt av en kort beskrivning av respektive bevis:

1. **Företagsintyg**, bekräftelse från det egna företaget eller organisationen
2. **Företagsdeklaration**, utfärdas av det egna företaget eller organisationen
3. **Andrapartsdeklaration**, utfärdas (vanligtvis) av en kund till ett företag
4. **Tredjepartscertifikat**, utfärdas av ett externt oberoende företag eller organisation
5. **Ackrediterat tredjepartscertifikat**, utfärdas av ackrediterade certifieringsorgan.

1. **Företagsintyg** (confirmation) – innebär att företaget bestyrker med sitt anseende (på heder och samvete) att ställda krav uppfylls. Företagsintyg är en försäkran såsom det definieras i ISO/IEC 17000, dvs en förstapartsförsäkran (first party attestation) och allmänna villkor för en sådan anges i EN ISO/IEC 17050-1.

Anm: För att undvika sammanblandning med tredjepartshandlig skall termen egen-certifiering inte användas.

2. **Företagsdeklaration** (self declaration) – innebär påståenden av tillverkare mm som utgår ifrån på förhand fastställda kriterier och standarder eller andra publika specifikationer. Ett eget miljöuttalande skall vara verifierbart utan tillgång till företagskonfidentiell information. Den som gör uttalandet ansvarar för utvärdering och skall därmed också tillhandahålla uppgifter som krävs

---

¹² Även andra bevismedel finns så som prover och fotografier.

för verifiering av sina miljöuttalanden, vilket benämns *stödjande information* i EN ISO/IEC 17050-1. Allmänna villkor för en företagsdeklaration utgår ifrån EN ISO/IEC 17050-1, vilket överensstämmer med intentionerna i ISO 14021 (1999), men där benämnt "egna miljöuttalanden".

Anm: För att ett bevis klassas som en företagsdeklaration innebär nödvändigtvis inte att detta verifierat följer hela ISO 14021, se vidare i Appendix.

3. **Andrapartsdeklaration** (second party declaration) – enligt ovan, men där vanligtvis ett företag kontrollerar sina leverantörer enligt en av företaget specificerad kravlista., i syftet att kunna säkerställa att företagets leverantörer uppfyller ställda krav. I en andrapartsdeklaration skall stödjande information på begäran lämnas ut. Allmänna villkor för en andrapartsdeklaration utgår ifrån EN ISO/IEC 17050-1.

Anm: De inblandade parterna är vanligtvis leverantör ("första part") och köpare ("andra part").

4. **Tredjeparts-certifikat** (third party certification) – förfarande genom vilket en oberoende tredje part skriftligen försäkrar att en produkt, process eller tjänst överensstämmer med specificerade krav. I detta fall behövs inte stödjande information göras tillgänglig, eftersom den är granskad av en oberoende tredje part med erforderlig kompetens. Tillkommande allmänna villkor för en tredjepartsdeklaration utgår ifrån EN ISO/IEC 17020¹³.

Anm: Miljömärkningssystem kan i detta sammanhang betraktas som ett tredjeparts-certifikat.

Anm: Med tredje part avses person eller organ som erkänts vara oberoende i förhållande till inblandade parter vad avser det ärende som behandlas.[EN ISO/IEC 17020]

Anm: Notera att miljödeklarationer typ III förekommer i två varianter enligt ISO 14025, dels "oberoende" dels "tredjeparts oberoende" verifierade, där bara den sistnämnda varianten är ett tredjeparts-certifikat så som det definieras här.

5. **Akrediterat tredjeparts-certifikat** (accredit third party certification) – enligt ovan samt en ackreditering som innebär en fortlöpande kompetensprövning av den organisationen som utför certifieringarna och dess oberoende ställning. I detta fall behövs således inte stödjande information göras tillgänglig, eftersom den är granskad av en oberoende tredje part med erforderlig kompetens också är verifierad i och med ackrediteringen. En ackrediterat tredjeparts-certifikat kan omfatta provningar, analyser, kalibreringar eller kontroller. Tillkommande allmänna villkor för en ackrediterat tredjepartsdeklaration utgår ifrån EN 17011¹⁴.

Tabell 1 Karakteristiska skillnader mellan de olika bevisen så som de är definierade i utredningen.

Bevismedel	Finns oberoende tolkningsorgan?	Bedöms tolkningsorganets kompetens?	Är stödjande dokument tillgängligt?
Företagsintyg	Nej	Nej	Ja, vid förfrågan
Företagsdeklaration	Ja, första part	Nej	Ja, publicerad
Andrapartsdeklaration	Ja, andra part	Nej	Ja, vid förfrågan
Tredjeparts certifikat	Ja, tredje part	Nej	Nej
Akrediterat tredjeparts certifikat	Ja, tredje part	Ja	Nej

¹³ Identisk med ISO/IEC Guide 2:1996/SS-EN 45020 (1998).

¹⁴ Överensstämmer i princip med ISO/IEC Guide 65:1996.

I utredningen föreslås definitioner och rangordning av alternativa bevis för att säkerställa att olika likvärdiga bevis skall kunna tillämpas som verifikat på att specificerade miljökrav uppfylls. Dessa definitioner finns beskrivna i ett separat annex, som kan refereras till vid upphandlingar. Vad som på några betydande punkter skiljer de olika bevisen återges i tabell 1. Innebörden av dessa bevismedel kan förenklat beskrivas enligt nedan (givna med gradvis ökande bevisgrad),

- Företagsintyg – *vi intygar på heder och samvete ...*
- Företagsdeklaration – *det finns publika dokument som intygar ...*
- Andrapartsdeklaration – *det finns ett annat företag som intygar ...*
- Tredjeparts-certifikat – *en externt oberoende part intygar att ...*
- Ackrediterad tredjeparts-certifikat – *en externt oberoende part som i sin tur är granskad intygar att ...*

5 Tillräckligt bra bevis

Tillräckligt bra bevismedel beror på i vilket sammanhang som frågan ställs. Vi kan för enkelhetens skull analysera tillräckligt bra bevis med hänsyn till olika enskilda aspekter separat för att kunna föra principresonemang. I en integrerad procedur för att välja ett lämpligt verifierat så måste all de principresonemang beskrivs nedan beaktas.

5.1 Bevismedel styrt av miljöprestanda

Med hänvisning till proportionalitetsprincipen kan man säga att om en miljöaspekt är av mindre miljöbetydelse och produkten har en liten omsättning så bör också ett enklare bevis krävas. På samma sätt kan man tänka sig att en produkt där en mer betydande miljöaspekt identifierats och som dessutom omsätts i stora volymer i principiellt motivera ett starkare bevis (se ruta 1 i bild 3). En produkt där miljöpåverkan är liten och den omsätts i små volymer kan det inte vara aktuellt att ställa ett sådant miljökrav (se ruta 4 i bild 3).

Miljöpåverkan	Viktigt 2) Tredjepartscertifikat	Betydande 1) Ackrediterat tredjepartscertifikat
	Ointressant 4) Företagsintyg	Intressant 3) Företagsdeklaration
	Omsättning/volym	

Bild 3 Principmodell för val av bevismedel för en ökad miljörelevans med hänsyn tagen till omsättning och volym.
(fritt från Miljöstyrningsrådet 2004¹⁵, efter en ide av Kalle Krall, AffärsConcept)

Vad som är en betydande miljöpåverkan avgörs inte bara av produktens prestanda utan även av hur stor omsättning och volym en produkt representerar i det upphandlade sortimentet, eller i ett samhällsperspektiv. När vi fortsättningsvis talar om miljöaspekt så är det underförstått att hänsyn tas till omsättning, volym och ett samhällsperspektiv.

¹⁵ Miljöledning vid upphandling och inköp. Miljöstyrningsrådet, juli 2004.

5.2 Bevismedel styrt av kostnadseffektivitet

Med samma proportionalitetsprincipen som motivering kan man med hänsyn till kostnadseffektivitet hävda att idealet är att ställa krav som innebär att det är möjligt att kräva ett ackrediterat tredjepartscertifikat om det är billigt att genomföra för leverantören. Är detta inte möjligt, ur ett kostnadsperspektiv, kan man i nästa steg tänka sig att istället välja ett billigare sätt att verifiera, dvs en enklare indikator och ett nästan lika starkt bevismedel, dvs ett tredjepartscertifikat (se ruta 2 i bild 4). I ytterligare nästa steg konstaterar man att det inte går att hitta en enklare indikator och måste acceptera en relativt sett lägre kostnad för ett svagare bevismedel, dvs ett företagsintyg (se ruta 3 i bild 4).

Kostnadseffektivitet	Lägre 2) om indikatorn medför ett dyrt tredjepartscertifikat	Hög 1) om indikatorn medger ett billigt ackrediterat tredjepartscertifikat
	Obefintlig 4) om indikatorn medför ett dyrt företagsintyg	Låg 3) om indikatorn medför en dyr företagsdeklaration
	Enklare indikator	Samma indikator
	Miljöaspekt	

Bild 4 Principmodell för val av bevismedel för en ökad kostnadseffektivitet med hänsyn tagen till miljöaspekt. Notera att det vanligtvis går att välja olika indikatorer relativt sett dyra och/eller adekvata ur miljösynpunkt för en och samma miljöaspekt.

I sista hand konstateras att ett miljökrav för en miljöaspekt som fast man väljer en enkel indikator och enklare bevis som företagsintyg fortfarande är dyr att verifiera inte bör ställas (se ruta 4 i bild 4), om det inte är en otvetydigt är en betydande miljöaspekt.

5.3 Bevismedel styrt av tolkning

För en miljöaspekt som är enkelt att bedöma direkt av köparen (den upphandlande enheten) så kan mycket väl ett svagare bevis vara fullt tillräckligt.

Om ett krav däremot kräver tolkning, särskild mätutrustning eller specialkompetens så ökar kravet på ett oberoende verifikat. Med *oberoende* menas ett verifikat som är utfärdat av någon som inte har någon relation till leverantör eller köpare, dvs "tredje part". Leverantör utgör i dessa sammanhang "första part" och köpare "andra part". Det är också för denna typ av krav som det är motiverat att kräva in ett ackrediterat bevis. Ackreditering innebär bland annat en kontinuerlig kontroll för att säkerställa att erforderlig kompetens finns.

Om det är möjligt att omformulera kravet så att tolkningen kan undvikas betyder detta i praktiken oftast att ett enklare bevis går att få fram. Detta utgör då i intressekonflikt där en enklare miljöindikator väljs trots att det kan vara en betydande miljöaspekt (ruta 1 i bild 3), p.g.a. minskad miljörelevans, och även i viss mån för att uppnå ett kostnadseffektivare verifikat för leverantören (ruta 2 i bild 4).

Olika intressen står emot varandra där vi ofta i praktiken konstaterar att en ökad miljörelevans måste vägas mot en enklare indikator som är kostnadseffektivare att verifiera. Resultatet av intressekonflikten innebär att kostnadseffektiviteten styr mot ett enklare verifierbara indikatorer, medan miljörelevansen styr mot en indikator som ligger nära förväntade miljöeffekter. Om indikatorer som ligger nära miljöeffekten och dessutom kräver specialkompetens och/eller - utrustning är motiverat att kräva ett oberoende bevismedel, samt verifieringssystem där även erforderlig kompetens bedöms d.v.s. ackreditering, vilket normalt sett är kostnadsdrivande. Utmaningen måste därför bli att i praktiken identifiera betydande miljöaspekter med kostnadseffektiva och praktiska indikatorer och bevis, vilket måste garanteras för varje krav.

6 Verifikationsverktyg

6.1 Val av bevis

För att underlätta val av lämpligt bevis så har en procedur arbetats fram för att rekommendera val av lämpligt bevis. Denna procedur är *iterativ* och hjälper dig att välja ett rekommenderat verifikat. Iterationen i proceduren syftar till förbättring av verifieringen som helheten, där kravet valideras med hänsyn till *ekonomiska och praktiska konsekvenserna* av det verifikat som valts. Proceduren utgår ifrån att de två första stegen i verifieringstrappan (bild 2) är genomförda, dvs Val av miljöaspekt (inkl. miljöindikator och prestandanivå) är framtagna, samt mätmetoder. Baserat på denna information så styrs valet av rekommenderat bevis av följande tre frågor:

- Krävs bedömning?
- Är det en betydande miljöaspekt?
- Är kravet kostnadseffektivt?

Om svaret är 'nej' på sista frågan, så måste kravet ifrågasättas och ändras, på ett sådant sätt att leverantörens utförandekostnad för ta fram verifikatet i förhållande till miljöaspektens betydelse kan anses acceptabelt. Vi har nu skapat en strategi för att komma fram till ett rekommenderat bevis, se bild 5.

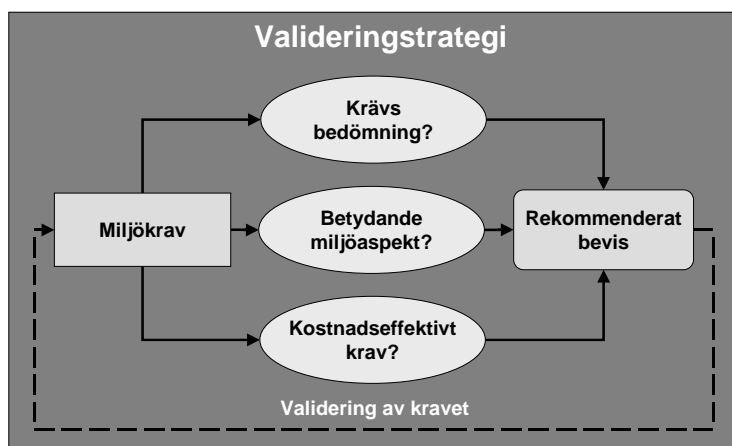

Bild 5 Grundläggande valideringsstrategi för att för ett unikt miljökrav få hjälp att ta fram ett lämpligt bevis. Den prickade linjen indikerar möjligheten att omformulera kravet som resultat av den validering som görs.

Genom att kombinera de olika strategierna och tillvägagångssätt för att prioritera lämpligt bevis, som beskrevs i förra kapitlet 'tillräckligt bra bevis', kan vi nu skapa en integrerad sammanvägd matris som utgör en *procedur för val av bevis* och som resulterar i ett rekommenderat bevis, se tabell 2.

Tabell 2 **Procedur för val av bevis** i form av en matris med stegvisa val inklusive validering av definierat miljökrav och som resulterar i ett rekommenderat bevis.

Krävs bedömning?	... och 'ja, miljöaspekten är betydande', välj då	... eller 'nej, miljöaspekten är inte betydande', välj då	... samt verifikatet är inte kostnadseffektivt, välj då	... men fortfarande orealistiskt bevis;
'ja' ...	ack. tredjepartcert.	tredjepartscertifikat	företagsdeklaration	Omformulera miljökravet!
'nej' ...	företagsdeklaration	företagsintyg		Omformulera miljökravet!

Den procedur för val av bevis som beskrivs i matrisen i tabell 2 ger som resultat användaren ett rekommenderat val av bevis utifrån de styrande aspekter som identifierats i utvecklingsarbetet och val av ambitionsnivå med stöd från resultatet av genomförd enkätundersökning (se bilaga 1)¹⁶.

Enkätundersökningen som gått ut till representanter för näringsliv och offentlig sektor som arbetar med upphandling anser att,
– företagsdeklaration är tillräckligt som bevis om kravet baseras på redan etablerade mätstandarder och eller produktstandarder
– kräver miljökravet tolkning erfordras ett ackrediterat tredjepartscertifikat.

Båda dessa aspekter finns implementerade i den matris som beskrivs i tabell 2.

Ett annat resultat av enkätundersökningen (bilaga 1, se fråga 4) är att majoriteten av de svarande anser att företagsintyg skulle kunna vara ett alternativ till ett tredjepartscertifikat om det kopplats till någon form av vite. Denna möjlighet har emellertid inte implementerats i proceduren enligt tabell 2, då detta utgör ett alternativ som ligger utanför utredningens kärnfokus.

Den stegvisa proceduren i tabell 2 beskriver en turordning där det starkaste beviset är utgångspunkten, dvs ett ackrediterat tredjepartscertifikat, men där användaren sedan kan sänka ambitionsnivå p.g.a. av de styrande aspekternas negativa konsekvenser. En initial vattendelare är huruvida bedömning (tolkning) krävs för att ett krav skall anses uppfyllt. Om kravet ställs på ett sådant sätt att inga tolkningsproblem uppstår är det rekommenderade beviset att en företagsdeklaration räcker. Om man genom att tillämpa matrisens turordning kommit fram till att även om man använde ett företagsintyg, så skulle detta fortfarande innebära *praktiska eller ekonomiska problem*, så måste kravet ifrågasättas. Genom att tillämpa turordningen så har man med andra ord *verifierat* miljökravets praktiska och ekonomiska användbarhet. Exempel på aspekter som är viktiga att beakta vad avser praktiska problem (se matrisens sista kolumn) och för verifieringen av miljökravet är:

¹⁶ Den preliminära matrisen är omarbetad efter och med hänsyn till resultat från den öppna workshop; *Verifiering av miljökrav vid offentlig upphandling — "På heder och samvete"*, som hölls på Naturvårdsverket den 7 juni 2006. Omarbetningen innebär framförallt att uppföljningen nu betraktas separat och att såväl ekonomiska som miljömässiga aspekter lyfts in i matrisen.

- Transparens
- Repeterbarhet
- Förutsägbarhet
- Konkurrensneutralitet (dvs likabehandling)

Om man kommer fram till att kravet är orealistiskt genom att tillämpa matrisen i tabell 2, så är rekommendationen att därefter i första hand hitta en annan enklare indikator för miljöaspekten. Endast i de fall detta inte räcker måste man gå vidare och ifrågasätta relevansen av att för närvarande¹⁷ faktiskt ställa ett krav för en sådan miljöaspekt där ingen verifierbar, kostnadseffektiv, praktiskt realistisk miljöindikator kan definieras.

Olika slags miljökrav i livsrytmen	Anmärkningar
•Avfallskrav	•Bör begränsas till krav som går att verifiera vid upphandlingen
•Prestandakrav	•Bör undvikas om det inte utgör en del av den upphandlade tjänsten
•Funktionskrav	•Ger ökad miljörelevans. Fungerar om etablerade produktstandarder finns
▼ •Inneboende produkttegenskaper	•Ofta enkelt att verifiera. Indikator på andra krav ur miljösynpunkt.
▲ •Tillverkningsenhet	•Tillämpligt i viss begränsad omfattning
•Uppströms produktion	•Som ovan men ökad miljörelevans, samt aktuellt ex. vid råvursprung, sociala frågor
•Informativa krav	•Kan vara ett alternativ om verifiering är svår men informationen är motiverad

Bild 5 Generaliseringar av strävan att identifiera miljöaspekter och indikatorer som är enkla att verifiera, vilket i allmänhet leder till att produktrelaterade inneboende egenskaper, men ofta till bekostnad av minskad miljörelevans.

Verifieringen i *proceduren för val av bevis* innebär att miljökrav ifrågasätts som i sin tur kan resultera i att en enklare bevis och miljöindikator väljs, se bild 5. En generalisering av vad som krävs för att uppnå enklare bevis leder till att produktrelaterade inneboende egenskaper väljs (se bild 5), ofta till bekostnad av minskad miljörelevans, men kravspecifikationer som kräver enklare verifieringsmetoder, omfattar färre mätmetoder (standarder osv). Resultatet av denna Verifiering av miljökravet som leder till förenklade specificeringar kan rättfärdigas i och med att bevisets grad av trovärdighet ökar (ex. från ett företagsintyg till ett tredjepartscertifikat), utan att kostnaden för utvärdering hos den upphandlande enheten ökar eller leverantörens kostnader att ta fram bevis.

¹⁷ I de fall problemet snarare är ett tolkningsproblem än en kostnadsaspekt är det tänkbart att ställa detta krav som ett informativt krav. På så sätt kan detta kompletteras med utvecklingsarbete ligga till grunden för en bedömning om det i en framtid är möjligt att införa kravet fullt ut.

I utredningen föreslås en procedur (tabell 2) som är en stegvis process som resulterar i ett rekommenderat bevis och en verifiering av att det miljökrav som ställs i kombination med rekommenderat bevis är realistiskt. Proceduren svarar på frågan vad som är ett 'tillräckligt bra' bevis. Ambitionsnivån för val av bevis i proceduren har validerats med den enkätundersökning som genomförts.

Valideringsprocessen i proceduren för val av bevis innebär att ett annat krav måste ställas. Ett annat krav innebär i detta fall en annan indikator som är enklare att verifiera kan behöva tas fram för samma miljöaspekt. I de fall ingen ekonomisk och praktiskt realistisk indikator kan identifieras så måste kravet för denna miljöaspekt ifrågasättas, dvs om det över huvud taget skall ställas, då miljöaspekten inte går att verifiera på ett önskvärt sätt. Sådana krav bör inte ställas enligt den enkätundersökning som genomförts (se Bilaga 1).

6.2 Uppföljningsmetoder

Med uppföljning (*tillsyn*) menas här både granskning eller kontroll av överensstämmelse vid anbudsutvärderingen och någon form av uppföljning. När man ställer ett krav – oavsett aspekt – så måste man också som beställande organisation utöva tillsyn, dvs övervaka att kraven är uppfyllda vid anbudsutvärderingen och följa upp dem. Uppföljningsmetoder kan utgöras av stickprovskontroll eller systemrevision för att säkerställa fortlöpande överensstämmelse. Uppföljningen är inte bara en fråga om att följa upp att man fått det man beställt, utan också en viktig del för att visa att upphandlingen sker på ett seriöst, professionellt och konkurrensneutralt sätt, dvs tillsyn är en *trovärdighetsfråga* för upphandlingen. Denna åsikt bekräftas också av resultatet av den enkät som genomförts (se Bilaga 1).

Ett robust upphandlingssystem måste ha incitament som gör att det inte lönar sig att göra kalkylerade risktagande, dvs det måste helt enkelt kosta mer än det eventuellt kan ge att ljuga eller säga att man klarar krav baserat på bristfälliga underlag. Detta betyder i praktiken att "bara tappa ett kontraktet" inte utgör någon nämnvärd risk för den, som det visar sig, inte uppfyller ställda krav. I och med att företaget inte uppfyller kraven i första skedet så kan egentligen företaget inte ens vara en potentiell kontraktspart. Ett avtal som är baserat på dessa förutsättningar innebär en extra chans för en oseriös leverantör, som denne i värsta fall "bara" tappar.

Att föreslå rutiner och metoder för uppföljning, lämpliga viten, generella kontraktskrivningar m.m. ingår inte i utbredningen men att uppföljning med efterkontroll eller någon form av revision måste genomföras som en del av verifieringsprocessen är klart. Exempel på hur uppföljning genomförs systematiskt finns inom miljömärkningssystemen TCO-märkningen och Svanen. En viktig erfarenhet från dessa miljömärkningsorganisationer är att utvärdering och uppföljning av prestanda är kostsamt att genomföra, vilket måste beaktas av upphandlande enhet vid prioritering av interna resurser.

Ett sätt att genomföra kontroll och uppföljning på ett kostnadseffektivt sätt är att i sin kravspecifikation hänvisa till (dvs återanvända) krav från andra redan etablerade system, där uppföljning ingår som en del av dessa system. Exempel på sådan system är miljömärkningen, miljödeklarationer och certifierade ledningssystem, där uppföljningen ingår som en del av systemet, eller ackrediterad produktkontroll där överensstämmelse mot standarder eller andra normativa dokument och/eller allmänna krav undersöks för individuella produkter.

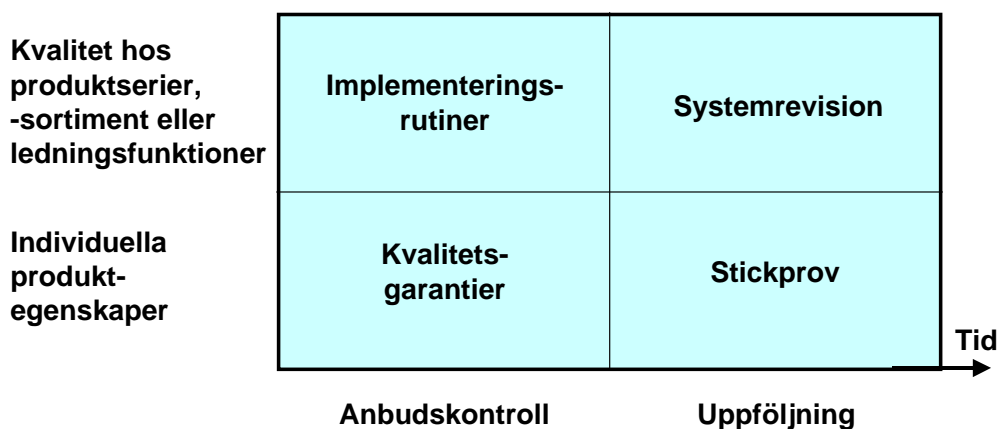

Bild 6 Rekommenderad uppföljning av att ställda krav uppfylls vid anbudsutvärderingen samt metoder för uppföljning som funktion av typ av kvalitet som kravet omfattar

Val av lämpliga metoder för uppföljning beror på vad kravet omfattar. I bild 6 har en sammanställning gjord av metoder för uppföljning beroende på om det är ett krav som riktar sig på kontroll av en enskild produkt eller produktserier, -sortiment eller ledningsfunktioner.

Kontroll av enskilda produkter behöver inte vara ett tredjepartscertifikat. En kontroll motsvarar alltid en försäkran om tillståndet vid tiden för kontrollen. Vid anbudskontrollen kan en enkel kontroll bestå av att begära in en kopia på kontrollrapporten för att försäkra sig om att denna är genomförd. Denna typ av kontroller behöver inte genomföras på alla produkter vid upphandlingar av större sortiment, utan kan begränsa sig till ett slumpmässigt stickprovsförfarande.

Ett annat mer proaktivt sätt att vid anbudsskedet kontrollera att kvalitetsgarantierna är acceptabla och ändamålsenliga (ifall kvalitetsbrister mot förmodan skulle uppstå). För att kontrollera av de aktuella produkttegenskaperna är stickprov, med därpå efterföljande analys, är ett lämpligt sätt för uppföljningen. Stickprov kan genomföras av beställaren eller av denna utsedd organisation. På så sätt kan beställaren exempelvis välja att;

- välja ut en slumpmässig produkt och skicka denna för kontroll/analys.
- enligt ovan samt jämställa ovanstående kontroll med sådan kontroll som sker inom andra system såsom miljömärkning. Detta förutsätter då en rapportering av utförd kontroll till beställaren eller möjlighet för beställaren att bedöma att stickprovskontroller är utförda och resultatet av denna¹⁸.
- begära en eller flera kontrollrapport från kontroll efter det att avtal tecknats.

Vid kontroll vid anbudsutvärderingen av produktserier eller -sortiment som är certifierade är kontrollen genomförd i och med att det påvisats aktuellt godkänt certifikat. Detta förutsätter att produktcertifieringen intygar fortlöpande överensstämmelse, vilket normalt sett är fallet. Om aktuellt krav, vid motsvarande kontroll vid anbudsutvärderingen, omfattar ledningssystemets funktioner krävs dessutom att en kontroll görs av leverantörens utarbetade rutin till sitt ledningssystem. Om kontrollen vid anbudstillfället däremot är kopplat till ett första eller

¹⁸ Ingen så transparent dokumentation finns idag publikt tillgänglig idag från de svenska systemen för miljömärkning, certifierade miljödeklarationer och certifierade ledningssystem, men skulle betydligt öka nyttan av "återanvändning" av dessa system i offentlig upphandling.

andrapartscertifikat, dvs företagsintyg, företagsdeklaration, eller andrapartsdeklaration så omfattar alltid beställaren kontroll de rutiner som tagits fram för att säkerställa att kraven kommer att uppfyllas. Kontrollen blir i dessa fall mer omfattande och kräver också en kompetens hos den beställande organisationen.

På samma sätt måste beställande enhet som ett led i uppföljningen för ett första eller andrapartscertifikat genomföra en revision av leverantörens ledningssystem i form av en systemrevision. Även om detta sker med stickprov så kräver denna revision specialkompetens. Med andra ord är sannolikheten stor att den upphandlande enheten måste lägga ut detta uppdrag på tredje part. Mot denna bakgrund är det praktiskt att denna typ av krav som omfattar produktserier, -sortiment eller ledningsfunktioner ställs med krav på ett bevis som innebär en tredjeparts-certifiering. Notera att denna tredjeparts-certifiering inte nödvändigtvis behöver vara en *ackrediterad* tredjeparts-certifiering.

När det gäller krav som omfattar ett ledningssystem så bör dessa ställas så att de skall vara implementerade inom ett år, vilket är den normala cykeln för ledningssystem¹⁹. Detta ger framförallt *små och medelstora företag* som inte redan har ett ledningssystem ett ekonomiskt incitament att införa ett ledningssystem efter eventuellt erhållet kontrakt och då på affärsmässiga grunder²⁰. För mer komplexa krav där uppföljningen kanske måste göras vid flera tillfällen kan det vara lämpligt att istället ange en uppföljningsplan (som då är indelat i ett antal delar).

Utredningens förslag är att uppföljning betraktas som en betydande del av verifieringsprocessen. Därför måste upphandlande enhet för varje enskilt krav preciseras hur uppföljningen kommer gå till. Rekommenderade metoder för uppföljning har utarbetats. Dessa rekommendationer styrs av det typ av krav som ställs, dvs om kravet är kopplat till kontroll av en enskild produkt eller produktserier, -sortiment eller ledningsfunktioner.

Uppföljning är kostnadskrävande samtidigt som de idag knappast genomförs alls. Utredaren anser att ett rimligt sätt att hantera detta problem är att ställa färre miljökrav och att börja följa upp dem!

---

¹⁹ Notera att ställa krav på rutiner som skall vara implementerad vid anbudstillfället bedöms här vara direkt diskriminerande, om det inte är en sådana rutiner som anses motsvara en allmän lägsta nivå (ex lagefterlydnad).

²⁰ Offentlig upphandlings skulle här kunna vara drivande för att på affärsmässiga grunder öka andelen företag som har certifierade ledningssystem, samtidigt som detta innebär en förenklad intern process för den upphandlade enheten eller organisationen.

7 Användning av befintliga verktyg i verifieringsprocessen

En central del av utredningens förslag på verifiering av miljökrav är att denna beskrivs som en process som i sin tur har delats upp i ett antal delar. Denna så kallade verifieringstrappa är uppdelad på 4 delar (se bild 1) som var och en utgör en del som kan baseras på redan framtagna delar från andra system såsom olika produktstandarder, miljömärkning, miljödeklarationer och miljöledningssystem.

- Miljöindikatorer och prestanda
- Verifieringsmetoder
- Bevis
- Granskningsmetoder

Miljömärkningssystem innehåller normalt sett alla delar i verifieringstrappan som beskrivs ovan. Men istället för att skriva att en produkt skall uppfylla krav enligt ett visst märkningssystem eller likvärdigt, så är avsikten här att kraven från miljömärkningssystemet kopieras och delas upp i verifieringstrappans delar. Man kan då i anslutning till ett miljökrav ge exempel på sådana system som uppfyller det krav inklusive verifiering som ställs. På så sätt behöver formuleringen "...eller likvärdigt" inte anges, vilket hade varit fallet om man direkt hade för ett miljökrav hänvisat till ett miljömärke. Problemet med "... eller likvärdigt" är, med en sådan verifieringsprocess som utarbetats här definierat, samtidigt som möjligheten för att gynna redan etablerade system som miljömärkningen är en given del av konceptet. Givetvis öppnas i och med det sätt som beskrivs ovan att i vissa delar låta på kraven, i förhållande till så som de ställs i miljömärkningssystemet, eller att ta bort sådana delkrav som i just offentlig upphandling skulle kunna vara problematiska²¹.

Även andra system såsom miljödeklarationer och miljöledningssystem har delar som med fördel kan återanvändas i verifieringstrappan. Vid exempelvis framtagande av livscykelanalysbaserade *miljödeklarationer* kan alla slags krav på miljöinformation ställas och regleras genom framtagande av så kallade produktspecifika regler. Används denna möjlighet i exempelvis Miljöstyrningsrådets EPD-system så erhålls ett bevis som är ett ackrediterat tredjepartscertifikat enligt de definitioner som utarbetats här.

Miljöledningssystem (eller andra slags ledningssystem) kan ges en viktig funktion i framtida offentlig upphandling. Dels kan olika slags krav formuleras som sedan kan ställas som krav att de skall integreras i ett ledningssystem. På så sätt kan inte bara anläggningsrelaterade krav ställas utan även produktorienterade (dvs livscykelhänsyn utanför tillverkningsenheten) eller sociala aspekter. Vidare ingår då en granskning som vanligtvis sker varje år. Genom att formulera sina miljökrav på ett sådant sätt att de skall fullt ut vara implementerade inom ett år via ett certifierat ledningssystem så kan även revisionen av miljöledningssystemet användas som en anvisad granskningsmetod. På så sätt kan införande av ledningssystem även ges affärsmässigt påtagliga fördelar.

---

²¹ Exempelvis i de fall miljömärkningsorganisationen gör egna bedömningar av kemiska egenskaper som man inte har för avsikt att göra publika.

8 Tillämpningsexempel

Verifieringstrappan (se bild 1) är uppdelat i miljökrav och verifikation, där val av bevis är det centrala delen i det koncept som utvecklats. Den stegvisa procedur som utarbetats är generell och beskrivs i tabell 2. Nedan ges ett övergripande tillämpningsexempel på hur denna matris är tänkt att användas för att definiera lämpligt bevis och förväntade valideringsproblem.

8.1 Kemikalieinnehåll

Det är ett vanligt förekommande krav att som inköpare vilja reglera vilka ämnen som finns i produkterna. Med hänsyn tagen till miljörelevans så skulle det vara önskvärt att ställa krav som är relaterad till effekter i miljön eller vår hälsa. Eftersom detta vanligtvis inte är realistiskt eller ens möjligt så kan krav istället ställas på de emitterade ämnen från produkten och de halter som de ger upphov till i omgivningen. Men ofta är den framtida miljön inte känd och halten beror på ett antal faktorer. Så för att kunna göra repeterbara bestämningar av emitterade ämnen kan exempelvis standardiserade kammarförsök istället användas. En ännu enklare indikator är emellertid att ställa kravet direkt på innehållet i produkten (det som inte finns i produkten kan inte emitteras osv).

En klar begränsning ur relevanssynpunkt med att ställa kravet på produktinnehåll är att det är inriktat på nu kända och aktuella ämnen som förekommer exempelvis i tillsatskemikalier i en produkt. Ett sätt att "klara kravet" är då att tillverkarna byter till nya ämnen vars egenskaper inte alls behöver vara bättre eller rent av sämre. Detta löses i praktiken genom att istället ställa krav på inneboende ämnens egenskaper. För att få detta fungerande som ett krav krävs då att en haltgräns tas fram samt en metod för att kunna bestämma den aktuella "giftigheten".

För många ämnen saknas väldokumenterad information i publikt tillgängliga databaser som gör det enkelt och billigt att få fram information om oönskade egenskaper. Ett sätt att hantera detta skulle kunna vara att tillämpa så kallade QSAR-metoder som utnyttjar känd information från analyserade ämnen och med hjälp av denna prognostiserar om de nya ämnen kan förväntas innehålla egenskaper som inte är önskvärda. Teoretiskt sett skulle man då kunna använda QSAR-metoder för att ställa krav på oönskade egenskaper hos alla ämnen, då metoden är förutsägbar, transparent och repeterbar. Även om QSAR-metoder används inom de intervall som de är designade för så är det tveksamt att använda sådan metoder för att ställa krav i offentlig upphandling om inte mer precisa metoder kan accepteras i de fall som den specificerade QSAR-metoden pekat ut det aktuella ämnet som ett riskämne. Om dessa mer precisa är relaterade med höga kostnader kan de vara svåra att motivera om det inte är högvolymprodukter med stor andel av det aktuella ämnet.

Alternativ 1 – produktinnehåll

Vi antar att vi ställer kravet så att ett visst ämne inte får ingå i den aktuella produkten (eller en viss del av den) i mer än till en viss del (vikt-%) och att det aktuella ämnet är väldokumenterat och erkänt oönskat. Vidare utgår vi ifrån att det finns en standardiserad analysmetod för att bestämma förekomsten av det aktuella reglerade ämnet. Vi tillämpar nu proceduren för val av rekommenderat bevis (se tabell 2):

Krävs bedömning? Nej, ingen bedömning krävs.

Är miljöaspekten betydande? Ja

Är beviset praktiskt eller ekonomiskt orealistiskt? Nej

Vi har därmed validerat att en företagsdeklaration är ett lämpligt bevis.

Alternativ 2 – ämnesegenskap

Samma exempel som ovan men vi väljer att ställa kravet så att ett visst ämne med en egenskap inte får ingå i den aktuella produkten mer än till en viss vikt-%. Vidare anger vi att analyserade ämnens oönskade egenskaper skall bedömas genom att använda informationen som finns i ett antal namngivna databaser.

Krävs bedömning? Ja, bedömning krävs

Är miljöaspekten betydande? Ja

Är beviset kostnadseffektivt? Ja, eftersom det ackrediterade laboratoriet både kan analysera det kemiska innehållet och stämna av att de oönskade egenskaperna inte finns i de databasreferenser som skall korresponderas.

Vi har därmed validerat att en ackrediterat tredjepartscertifikat är ett lämpligt bevis.

Om miljöaspekten inte var betydande, utan hänvisning sker exempelvis till försiktighetsprincipen, så rekommenderas istället ett tredjepartscertifikat enligt matrisen i tabell 2.

Om beviset inte var kostnadseffektivt kan istället en företagsdeklaration krävas enligt matrisen i tabell 2.

Skulle det sedan visa sig att såväl ett tredjepartscertifikat eller en företagsdeklaration innebär orealistiska praktiska²² eller ekonomiska problem så måste en annan indikator användas, dvs exempelvis det som anges i alternativ 1 (ovan).

Skulle det sedan visa sig att även detta (dvs förutsättningarna enligt alternativ 1) var praktiskt eller ekonomiskt orealistiskt så är det ytterst tveksamt att ställa ett miljökrav under dessa betingelser i offentlig upphandling.

---

²² Exempelvis om data saknas i de databaser som refereras till för de kända ämnena som man vet används för den aktuella produktgruppen .

Tillämpning av matrisen (tabell 2) resulterar i vårt exempel ovan i det enklaste fallet, då miljökrav som baseras på olika produkttegenskaper och som inte kräver någon form av bedömning, ett bevis i form av en företagsdeklaration eller kostnadseffektiva ackrediterade tredjepartscertifikat om bedömning krävs. Detta underlättar vid utvärderingen av miljökraven genom möjligheten att få starka bevis från leverantörerna. Detta sker dock på bekostnad av miljörelevansen hos den indikator som miljökravet omfattar. Exempelvis är ett krav över ett antal ämnen som produkten bara får innehålla i vissa begränsade mängder direkt verifierbara via mätrapporter från ackrediterade analyslaboratorier, medan krav på egenskaper hos kemiska ämnen kan innebära betydande verifieringssvårigheter, men självklart är ett bättre mått på miljörelevans.

9 Slutsatser

Följande slutsatser kan dras av utredningsarbetet:

- Genom att dela upp verifieringsprocessen i ett antal steg – verifieringstrappa (se bild 1), har en arbetsprocess erhållits där definitionen av miljökravet och verifikationen av efterfrågad prestanda utgör aspekter som måste hanteras som delar av en helhet.
- I praktiken kan denna relation mellan miljökravet och verifikationen innebära att andra ofta enklare miljöindikatorer måste användas för att bedöma samma miljöaspekt, men på ett sätt som gör att kravet är verifierbart på ett praktiskt och ekonomiskt realistiskt sätt. Frågorna att hantera för en verifikation är då;
  - 1) vad är ett likvärdigt bevis och
  - 2) vad är ett tillräckligt bra bevis?
- 1) ett antal definitioner för likvärdiga bevis har tagits fram utifrån redan etablerade standarder. Innebörden av dessa bevismedel kan förenklat beskrivas enligt nedan (givna med gradvis ökande bevisgrad),
  - Företagsintyg – *vi intygar på heder och samvete ...*
  - Företagsdeklaration – *det finns publika dokument som intygar ...*
  - Andrapartsdeklaration – *det finns ett annat företag som intygar ...*
  - Tredjeparts-certifikat – *en externt oberoende part intygar att ...*
  - Ackrediterad tredjeparts-certifikat – *en externt oberoende part som i sin tur är granskad intygar att ...*
- 2) En stegvis verifieringsprocedur för val av lämpligt bevis har utarbetats (tabell 2), som innebär att miljökravet kan komma att behöva revideras om inte en indikator och bevismedel kan identifieras som är ett ekonomiskt och praktiskt användbar. I de fall en ekonomisk och praktiskt realistisk indikator inte kan identifieras så måste miljökravet för denna miljöaspekt ifrågasättas. Sådana ekonomiskt orealistiska krav bör enligt den enkätundersökning som genomförts inte ställas (se Bilaga 1).
- Metoder för systematiskt uppföljning har utarbetats och utgör en betydande del i verifiering. Uppföljning är kostnadskrävande samtidigt som de idag knappast genomförs alls. Att följa upp ställda krav ökar upphandlingens trovärdighet och utgör en viktig del av kontraktsefterlevnaden.
- Uppdelningen i verifieringsprocessen medger att olika delar från andra system såsom ledningssystem, miljömärkning, miljödeklarationer kan användas och på så sätt öka kostnadseffektiviteten. På så sätt behöver exempelvis formuleringen "...eller likvärdigt" inte anges för ett miljökrav med hänvisat till ett miljömärke om man tillämpar den föreslagna verifieringsprocessen, vilket gynna redan etablerade system som en del av konceptet.

I projektet har en enkätundersökning genomförts som stöd för de strategiska ställningstaganden som gjort vid utveckling av verifieringstrappan. Resultat av denna enkät visar entydigt på att näringsliv och offentlig sektor som jobbar med upphandling anser att,

- miljökrav måste vara verifierbara och att de skall följas upp
- företagsintyg skulle kunna vara ett alternativ till ett tredjepartscertifikat om det kopplats till någon form av vite
- uppföljning i form av exempelvis stickprov är viktigt för att ge upphandlingen och miljökraven en trovärdighet och för att säkerställa en likabehandling
- en företagsdeklarationen är tillräckligt som bevis om kravet baseras på redan etablerade mätstandarder och eller produktstandarder, dvs överensstämmer med utarbetad procedur för val av lämpligt bevis (se tabell 2)
- kräver miljökravet tolkning erfordras ett ackrediterat tredjepartscertifikat, dvs överensstämmer med utarbetad procedur för val av lämpligt bevis (se tabell 2)

Slutligen föreslår utredaren att,

- om offentlig upphandling skall kunna var drivande är det en förutsättning att miljökraven är relevanta (dvs omfattar påvisbart betydande miljöaspekter) och att i den mån det är möjligt att göra sådana krav till utvärderingskriterier som ges betydande vikt vid anbudsutvärderingen.
- att offentliga upphandlare bör göra en omprioritering som innebär att färre miljökrav ställs och där fokus läggs på de verkligt viktiga miljöaspekterna, samtidigt som uppföljningen blir betydligt mer omfattande och sker systematiskt.

10 Fortsatt utvecklingsarbete

Möjligheten att integrera olika miljösystem skulle kunna ge betydande samordningseffekter där offentlig upphandling skulle kunna vara en pådrivande faktor har identifierats i utredningen. I utredningen har exempelvis föreslagits möjligheten att (åter)använda miljöledningssystem som en del i verifieringsprocessen dels för att implementera olika miljökrav men även att följa upp dem. Detta skulle också kunna utgöra en faktor som stärker små och medelstora företag som konkurrerar med miljöfördelar. Fortsatt arbete inom detta område skulle kunna analysera för vilken typ av miljökrav som detta kan vara aktuellt samt hur kraven skulle behöva formuleras för att även kunna omfatta sociala frågor samt produktrelaterade egenskaper så att en kostnadseffektiv helhetslösning uppnås.

På samma sätt kan fortsatt arbete utföras för miljömärkning och miljödeklarationer för att analysera brister och möjligheter för att lösa dessa så att dessa system kan bli ett bättre stöd och underlag i verifieringsprocessen i offentlig upphandling.

11 Annex: Specifikation av olika bevismedel

Nedan ges definitioner av fem olika bevis för att vid offentlig upphandling försäkra att de prestanda som ställs också uppfylls. Definitionerna utgår ifrån etablerade standarder.

För att kunna tillämpa standarderna utan att ha tillgång till dem och för att kunna göra vissa ytterligare specificeringar, så är definitionerna av de olika bevismedel skrivna så att de går att tillämpa med den text som ges här utan tillgång till refererade standarder. Men för att få hjälp vid tolkningsproblem och full förståelse av som ingår i standarden och vad som lagts till här så måste användaren ha tillgång till refererade dokument.

För att minska upprepningen mellan de olika bevismedel så ges hänvisningar mellan de olika bevismedel, vilket minskar behovet av läsning samt ger en bättre överblick mellan skillnaderna mellan de olika bevismedlen.

11.1 Kravspecifikation för ett företagsintyg

Företagsintyg är en försäkran från det egna företaget eller organisationen om överensstämmelse med krav i specificerade dokument. Företagsdeklaration är en företagsförsäkran som *inte* har bedömts av någon oberoende första, andra eller tredje part, och som görs av den som satt produkten på marknaden. Ett företagsintyg innebär att stödjande dokumentation, på begäran, alltid skall göras publikt tillgänglig på så sätt som anges i ISO 17050-1. Ett företagsintyg får *inte* ge intryck av att den har granskats/certifierats av oberoende första, andra eller tredje part.

11.1.1 Rangordning kravdokument

Nedan ges rangordning mellan gällande kravställande dokument i fallande ordning för vad som minst skall gälla för ett företagsintyg:

1. Denna skrivning (enligt texten i bilagan som bygger på och är förenlig med ISO/IEC 17050-1)
2. ISO/IEC 17050-1, Conformity assessment - Supplier's declaration of conformity - Part 1: General requirements
3. ISO 17050-2 Conformity assessment - Supplier's declaration of conformity - Part 2: Supporting documentation
4. ISO/IEC 17000, Conformity assessment - Vocabulary and general principles

11.1.2 Oberoende

En leverantörs företagsintyg är en "försäkran om överensstämmelse" såsom det definierats i ISO/IEC 17000, d.v.s. förstapartsförsäkran. En försäkran innebär att en produkt (vara eller tjänst), process, ett ledningssystem, en person eller ett organ är i överensstämmelse med specificerade krav vilket stärks av att leverantörens gjort stödjande dokument publikt tillgängliga enligt de krav som definieras här för ett företagsintyg.

I ett företagsintyg kan leverantören också hänvisa till resultaten från bedömningar gjorda av en eller flera första-, andra- eller tredjeparter. Sådan hänvisning får inte tolkas som att leverantörens ansvar på något sätt minskas.

11.1.3 Innehåll

Ett företagsintyg skall minst innehålla följande information:

- entydig identifiering av den specifika företagsintyget i form av littera (dvs unik identifikation), nummer eller liknande, samt information om att den eventuellt därmed ersätter tidigare intyg*
- leverantören namn och adress, på dvs utfärdaren av företagsintyget
- namn och funktion på kontaktperson vid förfrågan angående företagsintyget*
- identifiering av föremålet för företagsintyget (t.ex. namn, typ, produktionsdatum eller modellbeteckning av en produkt, beskrivning av en process, ledningssystem, person eller organisation och annan relevant information)
- uttalandet om överensstämmelse av krav (t.ex. ”ovanstående föremål är i överensstämmelse med kraven i följande dokument”)
- en fullständig och klar lista på standarder och andra specificerade dokument, inklusive valt kravalternativ om detta är relevant. Kravdokument bör anges genom dokumentidentifikation, titel och datum för utfärdande.
- leverantörens åtagande vid bristande prestanda enligt de krav som företagsintyget omfattar*
- eventuell tilläggsinformation, dvs alla begränsningar av giltigheten av om överensstämmelse, samt annan relevant information såsom hänvisning till produktmärkning*
- ort, datum och underskrift av firmatecknare*

---

* Tilläggsinformation eller ytterligare specificerat i förhållande till ISO/IEC 17050-1

11.1.4 Rutiner vid förändringar

Följande krav på rutiner vid förändringar skall uppfyllas av leverantören:

- leverantören skall ha rutiner för att säkerställa att levererade eller accepterade föremål fortsatt överensstämmer med de angivna kraven i företagsintyget
- leverantören skall ha rutiner för att på nytt bedöma giltigheten av företagsintyget i händelse av att det inträffat*
  - förändringar som påtagligt påverkar föremålets prestanda, produktion, konstruktion eller specifikation
  - ändringar i standarder mot vilka försäkran är gjord
  - förändringar i ägarskap eller ledningsstruktur, om detta är relevant
- när avtal tecknats skall leverantören under kontraktperioden utan dröjsmål meddela kunder om 1) överensstämmer med de angivna kraven i inte längre uppfylls eller 2) har uppdaterats och ersatts av nytt företagsintyget eller annat bevis*

---

* Tilläggsinformation eller ytterligare specificerat i förhållande till ISO/IEC 17050-1

11.1.5 Stödjande dokumentation

Den stödjande dokumentationen skall innefatta information för att visa överensstämmelse med deklarerade krav.

Följande stödjande dokumentation skall finnas tillgänglig för att visa överensstämmelse med deklarerade krav i företagsintyget. Dokumentationen skall innefatta beskrivning av föremålet för

försäkran (produkt, process, ledningssystem, person eller organisation), och efter tillämplighet omfatta följande resultat från bedömningar av överensstämmelse, såsom:

- ❑ beskrivning av tillämpade metoder, t.ex. revision, revisionsrutiner, provning av partier, konstruktionsgenomgångar, verifieringar och valideringar, kontroll, provtagningsplan, seriell provning, provningsmetod, typprovning) och skäl för val av dem,
- ❑ resultat (t.ex. revisionsrapporter, provningsrapporter) och utvärdering av resultat, inklusive avvikelser och dispenser.
- ❑ identifiering och relevanta kvalifikationer och teknisk kompetens hos första-, andra- eller tredjepartsorgan för bedömning av överensstämmelse, samt detaljer om deras ackrediteringsstatus (t.ex. omfattning, namn på ackrediteringsorganet).
- ❑ om nödvändigt för att visa överensstämmelse med deklarerade krav, bör också följande ingå:
  - beskrivning av det ledningssystem som är relevant för föremålet för försäkran
  - annan relevant information (t.ex. riskanalys, rutiner och tidsplaner för förnyade bedömningar)
- ❑ alla förändring i stödjande dokumentationen ovan som påverkar giltigheten av företagsintyg skall dokumenteras.
- ❑ i de fall spårbarhet i en värdekedja ingår i företagsintyget skall leverantören som upprättat slutgiltiga företagsintyget även dokumentera underliggande företagsintyg som omfattas det specificerade kravet.

11.1.6 Spårbarhet

Stödjande dokumentation skall utformas, bevaras, styras och underhållas på ett sätt som tillåter spårbarhet av uppfyllandet av de specificerade krav som återfinns i leverantörens företagsintyg.

I de fall kravet i företagsintyget omfattar spårbarhet i en värdekedja skall även de underleverantörer som omfattas av det specificerade kravet/-en finnas tillgängliga hos leverantören som upprättat slutgiltiga företagsintyget.

11.1.7 Tillgänglighet

Den som upprättar ett företagsintyget skall vid förfrågan göra den stödjande dokumentationen tillgänglig för kunden i den utsträckning som är nödvändig för att påvisa att specificerade krav uppfylls. I övrigt ställs inga krav på att publikt redovisa stödjande dokumentation.

11.2 Kravspecifikation för en företagsdeklaration

Företagsdeklaration är en försäkran från det egna företaget eller organisationen om överensstämmelse med krav i specificerade dokument, och där stödjande dokumentation finns publikt tillgänglig (dvs högre tillgänglighetskrav än det som anges i ISO 17050-1). Företagsdeklarationen kan även innehålla så kallade *egna miljöuttalande*. Företagsdeklaration är en företagsförsäkran som görs av den som satt produkten på marknaden (tillverkare, importörer eller distributörer). En företagsdeklaration har granskats av *oberoende första part*.

11.2.1 Rangordning kravdokument

Nedan ges rangordning mellan gällande kravställande dokument i fallande ordning för vad som minst skall gälla för ett företagsintyg:

1. Denna skrivning (enligt texten i bilagan som bygger på och är förenlig med ISO/IEC 17050-1)
2. Section 6.1-6.2 and 6.4-6.5, ISO 14021, Environmental labels and declarations – Self-declared environmental claims (Type II environmental labelling)
3. ISO/IEC 17050-1, Conformity assessment - Supplier's declaration of conformity - Part 1: General requirements
4. ISO 17050-2, Conformity assessment - Supplier's declaration of conformity - Part 2: Supporting documentation
5. ISO/IEC 17000, Conformity assessment - Vocabulary and general principles.
6. I de fall företagsdeklarationen innehåller så kallat "egna miljöuttalande" gäller hela ISO 14021, Environmental labels and declarations – Self-declared environmental claims

11.2.2 Oberoende

En leverantörs företagsdeklaration är en "försäkran om överensstämmelse" som bedömts av en oberoende del av det egna företaget eller organisationen, d.v.s. en oberoende förstapartsförsäkran. En försäkran innebär att en produkt (vara eller tjänst), process, ett ledningssystem, en person eller ett organ är i överensstämmelse med specificerade krav vilket stärks av att leverantörens på begäran gjort stödande dokument publikt tillgängliga enligt de krav som definieras här för en företagsdeklaration, se "Tillgänglighet". Syftet med att göra stödande dokumentationen tillgängligt är att denna information är nödvändig för att läsaren självständigt kunna värdera försäkran/deklarationen.

I en företagsdeklaration kan leverantören också hänvisa till resultaten från bedömningar gjorda av en eller flera första-, andra- eller tredje parter. Sådan hänvisning får inte tolkas som att leverantörens ansvar på något sätt minskas.

I ISO/IEC 17020 finns anvisningar som gör det möjligt att gradera oberoende hos ett verifieringsorgan och vilket benämns i fallande ordning verifieringsorgan²³ typ A, B eller C²⁴.

En försäkran typ B kan enligt ISO 14020 utföras genom att en avskild del av en leverantörs organisation granskar deklarationen (intern inom företaget), vilket då utgör en granskning utförd av ett *första parts* verifieringsorgan. Denna grad av oberoende, dvs ett typ B organ, gäller för först parts verifieringsorganet och gäller som krav på oberoende för en företagsdeklaration med avseende på;

1. oberoende till andra ekonomiska intressenter
2. icke-deltagande i motstridiga aktiviteter och
3. ickediskriminerande verksamheter.

För ett *första parts* verifieringsorgan skall vara godkänt typ B för en företagsdeklaration skall denna organisation vara en:

---

²³ "Verifieringsorgan" används här i stället för det mer snävare begreppet kontrollorgan som nämns i originaltexten i ISO/IEC14020.

²⁴ Notera att dessa termer används inte i motsvarande internationell standard, ISO/EIC Guide 2.

- påvisbar åtskild och identifierar del av en och samma organisation som är direkt involverad i framställningsprocessen av produkten.

Ett företagsdeklaration, så som det definieras här, uppfyller således även kraven enligt ISO 14025 (se § 8.2.1) för ett bedömningsorgan för en miljödeklaration²⁵ om dess användning är begränsat till *kommunikation i leverantörskedjan* (dvs mellan företag "business to business").

11.2.3 Innehåll

Samma krav på *innehåll* gäller för en företagsdeklaration som för ett företagsintyg, samt valbart;

- tillkommande miljöinformation (dvs jämställd information med egna miljöuttalande enligt ISO 14021

I det fall *tillkommande miljöinformation* ges i företagsdeklarationen skall dessa följa anvisningar för *egna miljöuttalande* enligt ISO 14021. Detta innebär bland annat att utvärderingsmetoder skall tillämpas som ger tillförlitliga och reproducerbara resultat för verifiering av uttalandet (se vidare kapitel 6 i ISO 14021). Tillkommande miljöinformation som ges i företagsdeklaration skall även vara korrekta, relevanta och icke vilseledande.

Anmärkning: Tillkommande miljöinformation refereras till i företagsdeklarationen genom att samtidigt hänvisa till egna miljöuttalande följer ISO 14021 (exempelvis "Nedanstående egna miljöuttalande följer anvisningar och krav enligt ISO 14021).

11.2.4 Rutiner vid förändringar

Samma krav på *förändring* gäller för en företagsdeklaration som för ett företagsintyg.

11.2.5 Stödjande dokumentation

Samma krav på *stödjande dokumentation* gäller för en företagsdeklaration som för ett företagsintyg. I de fall som leverantören väljer att komplettera företagsdeklarationen med *tillkommande miljöinformation* skall samma stödjande dokumentation även finnas för dessa egna miljöuttalanden²⁶. Tillkommande miljöinformation refereras till i företagsdeklarationen genom att samtidigt hänvisa till det egna miljöuttalandet följer ISO 14021 (exempelvis "Nedanstående egna miljöuttalande följer anvisningar och krav enligt ISO 14021).

11.2.6 Spårbarhet

Samma krav på *spårbarhet* gäller för en företagsdeklaration som för ett företagsintyg.

---

²⁵ Även benämnt miljövarudeklaration typ III.

²⁶ Ingen konkret vägledning ges i ISO 14021 för vilken information som kan anses tillräckligt för verifiering varför kravet här istället refererar till stödjande dokument enligt ISO/IEC 17050-1 och -2.

11.2.7 Tillgänglighet

Den som upprättar en företagsdeklaration skall tillse att den stödjande dokumentationen finns publikt tillgänglig för alla som önskar ta del av den, i den utsträckning som är nödvändig för att påvisa att specificerade krav uppfylls²⁷. Den stödjande dokumentationen görs publik tillgänglig för att öka transparensen och möjlighet att bedöma verifierbarheten.

Notera: för att ett företagsintyg skall anses vara verifierbart så görs detta i första hand genom att den stödjande dokumentation (enligt ovan) görs publikt tillgänglig. Detta förutsätter indirekt att den stödjande dokumentation inte innehåller sådan information som röjer företagskonfidentiella hemligheter²⁸.

11.3 Kravspecifikation för en andrapartsdeklaration

En *andrapartsdeklaration* är en försäkran, med eventuellt tillkommande så kallade egna miljöuttalande, som har granskats av en *oberoende andra part* för att bedöma överensstämmelse med specificerade krav. En andrapartsdeklaration innebär att stödjande dokumentation, på begäran, alltid skall göras publikt tillgänglig på så sätt som anges i ISO 17050-1.

11.3.1 Rangordning kravdokument

Nedan ges rangordning mellan gällande kravställande dokument i fallande ordning för vad som minst skall gälla för en andrapartsdeklaration:

1. Denna skrivning (enligt texten i bilagan som bygger på och är förenlig med ISO/IEC 17050-1)
2. Section 6.1-6.2 and 6.4-6.5, ISO 14021, Environmental labels and declarations – Self-declared environmental claims (Type II environmental labelling)
3. ISO/IEC 17050-1, Conformity assessment - Supplier's declaration of conformity - Part 1: General requirements
4. ISO 17050-2, Conformity assessment - Supplier's declaration of conformity - Part 2: Supporting documentation
5. ISO/IEC 17020, General criteria for the operation of various types of bodies performing inspection
6. ISO/IEC 17000, Conformity assessment - Vocabulary and general principles.
7. I de fall andrapartsdeklarationen innehåller ett så kallat "egna miljöuttalande" gäller hela ISO 14021, Environmental labels and declarations – Self-declared environmental claims

---

²⁷ Notera att enligt både ISO/IEC 17050-2 och ISO 14021 skall denna information erhållas på begäran, varför kravet att det skall publiceras publikt samtidigt som företagsintyget lämnas ut av leverantörens företag eller organisation till kund, innebär en skärpning i förhållande till dessa standarder. Detta motiveras av det faktum att ingen oberoende verifiering genomförts.

²⁸ Skulle sådana problem uppstå kan ett överensstämmelse av att ett krav uppfylls ersättas av ett oberoende tredjepartsintyg, dvs ett mer omfattande certifieringsarbete krävs (och är inte längre att jämföras med ett företagsdeklaration).

11.3.2 Oberoende

En andrapartsdeklaration är en "försäkran om överensstämmelse" granskad av en *oberoende andra part*, vilket innebär att en produkt (vara eller tjänst), process, ett ledningssystem, en person eller ett organ är i överensstämmelse med specificerade krav. Detta stärks av att leverantörens *på begäran* gör stödjande dokument publikt tillgängliga enligt de krav som definieras här för en andrapartsdeklaration. Syftet med att göra stödjande dokumentationen tillgängligt är att denna information är nödvändig för att läsaren självständigt kunna värdera försäkran/deklarationen.

I en andrapartsdeklaration kan leverantören också hänvisa till resultaten från bedömningar gjorda av en eller flera andra- eller tredjeparter. Sådan hänvisning får inte tolkas som att leverantörens ansvar på något sätt minskas.

Med en andrapartsdeklaration genomförs vanligtvis genom att köparen kontrollerar sina underleverantörer, som därmed utgör ett *andra parts* verifieringsorgan. Med "andra part" innefattas och jämförs här med andra parter, som inte uppfyller alla kraven på fullständigt oberoende enligt typ A i ISO 17020. För en andrapartsdeklaration skall krav på *oberoende* enligt verifieringsorgan typ B, så som det specificeras för ett *andra part organ*²⁹. Ett typ B—verifieringsorgan utfört av andra part kännetecknas då av att³⁰;

- verifieringsorgan är en del av en inköpsorganisation eller en leverantörsorganisation skilt från det producerande företags organisation.

11.3.3 Innehåll

Samma krav på *innehåll* gäller för företagsdeklaration som för företagsintyg, samt;

- namn och adress på involverat bedömningsorgan
- ort, datum, underskrift av den person på bedömningsorganet som genomfört verifieringen.
- *tilläggsinformation*, vilken bifogas för att rapportera resultaten från den bedömning som genomförs av oberoende parten.

och valbart,

- *egna miljöuttalande* (dvs jämförd information enligt ISO 14021)

I en andrapartsdeklarationen går det att samtidigt hänvisa till det egna miljöuttalandet, vilket därmed följer intentionerna med ISO 14021. Detta görs då genom att i andrapartsdeklarationen hänvisa till detta exempelvis med följande text: "Nedanstående egna miljöuttalande följer anvisningar och krav enligt ISO 14021). Notera att egna miljöuttalande skall omfattas av andrapartsgranskningen.

Tilläggsinformation som skall ingå i andrapartsdeklarationen ansluter till den bedömning som det oberoende bedömningsorganet genomför och kan enligt ISO/IEC 17050-1 innehålla;

---

²⁹ Typ B organ kan både vara en första och andra part enligt ISO/IEC 17020.

³⁰ I ISO/IEC 17020 nämns även att typ B certifieringsorgan kännetecknas av att de endast utför kontroller för den egna moderorganisationen. Denna begränsning ingår inte tillämpning av ett andrapartscertifikat så som det definieras här, i syfte att bredda möjliga certifieringsorgan såsom kommuner eller branschorganisationer, vilket förekommer på marknaden och dessa försäkningar hade helt fallit utanför tillgängliga bevismedel annars.

- hänvisning till involverat ledningssystem hänvisning till ackreditering av involverade bedömningsorgan i de fall omfattningen av ackrediteringen är relevant för försäkran
- hänvisning till relevanta rapporter från bedömning av överensstämmelse, såsom
  - beskrivning av tillämpade metoder, t.ex. revision, revisionsrutiner, provning av partier, konstruktionsgenomgångar, verifieringar och valideringar, kontroll, provtagningsplan, seriell provning, provningsmetod, typprovning) och skäl för val av dem
  - resultat (t.ex. revisionsrapporter, provningsrapporter)
  - utvärdering av resultat, inklusive avvikelser och dispenser
- identifiering och relevanta kvalifikationer och teknisk kompetens hos första-, andra- eller tredjepartsorgan för bedömning av överensstämmelse, samt detaljer om deras ackrediteringsstatus (t.ex. omfattning, namn på ackrediteringsorganet)
- hänvisning till information avseende certifikat eller märken som har erhållits andra aktiviteter eller program från bedömningsorganet (såsom medlemskap i en avtalsgrupp).

11.3.4 Rutiner vid förändringar

Samma krav på *rutiner för förändring* gäller för en andrapartsdeklaration som för ett företagsintyg.

11.3.5 Stödjande dokumentation

Samma krav på *stödjande dokumentation* gäller för en andrapartsdeklaration som för ett företagsintyg, samt kompletterat med krav på *tilläggsinformation* respektive *egna miljöuttalanden* enligt nedan.

I de fall som leverantören väljer att komplettera andrapartsdeklaration med *egna miljöuttalanden* skall samma stödjande dokumentation tas fram av leverantören som för stödjande dokumentation för ett företagsintyg³¹.

I det fall *egna miljöuttalande* görs ges i andrapartsdeklarationen – dvs prestanda som inte direkt är kopplat till uppfyllande av kravstandarder – skall detta följa anvisningar för miljöuttalande enligt ISO 14021, för att påvisa att tillkommande miljöinformation är korrekta, relevanta och icke vilseledande. Detta innebär bland annat att utvärderingsmetoder skall tillämpas som ger tillförlitliga och reproducerbara resultat för verifiering av uttalandet, se vidare i kapitel 6 i ISO 14021 och krav på tilläggsinformation ovan.

11.3.6 Spårbarhet

Samma krav på spårbarhet gäller för en andrapartsdeklaration som för ett företagsintyg.

11.3.7 Tillgänglighet

Den som upprättar en andrapartsdeklaration skall tillse att den stödjande dokumentationen på begäran lämnas ut till vilken person som helst, i den utsträckning som är nödvändig för att påvisa att specificerade krav uppfylls. Den stödjande dokumentationen görs publik tillgänglig för att öka transparensen och möjlighet att bedöma verifierbarheten.

---

³¹ Ingen konkret vägledning ges i ISO 14021 för vilken information som kan anses tillräckligt för verifiering varför kravet här istället refererar till stödjande dokument enligt ISO/IEC 17050-1 och -2.

Notera: för att ett andrapartsdeklaration skall anses vara verifierbar så görs detta i första hand genom att den stödjande dokumentation (enligt ovan) görs publikt tillgänglig. Detta förutsätter indirekt att den stödjande dokumentation inte innehåller sådan information som röjer företagskonfidentiella hemligheter.

11.4 Kravspecifikation för ett tredjepartscertifikat

Ett tredjepartscertifikat är en försäkran, med eventuellt tillkommande så kallade egna miljöuttalande, har granskats av en *oberoende tredje part* för att bedöma att certifikatet överensstämmer med specificerade krav. En tredjepartscertifikat innebär att stödjande dokumentation granskats av en oberoende tredje part, varför denna inte behöver men kan göras publikt tillgänglig.

11.4.1 Rangordning kravdokument

Nedan ges rangordning mellan gällande kravställande dokument i fallande ordning för vad som minst skall gälla för ett tredjepartscertifikat:

1. Denna skrivning (enligt texten i bilagan som bygger på och är förenlig med ISO/IEC 17050-1)
2. Section 6.1-6.2 and 6.4-6.5, ISO 14021, Environmental labels and declarations – Self-declared environmental claims (Type II environmental labelling)
3. ISO/IEC 17050-1, Conformity assessment - Supplier's declaration of conformity - Part 1: General requirements
4. ISO 17050-2, Conformity assessment - Supplier's declaration of conformity - Part 2: Supporting documentation
5. ISO/IEC 17020, General criteria for the operation of various types of bodies performing inspection
6. ISO/IEC 17000, Conformity assessment - Vocabulary and general principles.
7. I de fall företagsdeklarationen innehåller ett så kallat "egna miljöuttalande" gäller hela ISO 14021, Environmental labels and declarations – Self-declared environmental claims

11.4.2 Oberoende, opartiskhet och integritet

En tredjepartscertifikat är en "försäkran om överensstämmelse" granskad av en *oberoende tredje part*, vilket innebär att en produkt (vara eller tjänst), process, ett ledningssystem, en person eller ett organ är i överensstämmelse med specificerade krav.

För uppfylla kraven av för ett tredjepartscertifikat skall detta granskas av ett verifieringsorgan typ A verifieringsorganet och visa att man är oberoende av berörda parter, dvs göra gällande att man;

- inte är sammankopplad med någon part som är direkt involverad i framställningsprocessen av produkten (såsom konstruktion, tillverkning, leverans, installation, inköp, ägande, användning eller underhåll av de enheter som verifieras eller liknande konkurrerande produkter) genom
  - gemensamma ägare (utom där ägarna inte har något inflytande på utgången av en kontroll)
  - gemensamma ägares representant i styrelsen, eller liknande, i organisationen (utom när dessa innehar funktioner som inte innebär något inflytande på utgången av en verifiering)
  - Rapportering direkt till samma högre ledningsinstans

- Kontraktsförhållanden, informella överenskommelser eller andra former av avtal som innebär möjlighet att påverka utgången av en kontroll.

En tredjepartsdeklaration, så som det definieras här, uppfyller även kraven enligt ISO 14025 (se § 8.2.1) för ett bedömningsorgan för en miljödeklaration³² oavsett avsett användningsområde, dvs *inklusive* kommunikation till slutkonsument.

11.4.3 Innehåll

Samma krav på *innehåll* gäller för ett tredjepartscertifikat som för en andrapartsdeklaration.

11.4.4 Rutiner vid förändringar

Samma krav på *rutiner för förändring* gäller för ett tredjepartscertifikat som för ett företagsintyg.

11.4.5 Stödjande dokumentation

Samma krav på *stödjande dokumentation* gäller för ett tredjepartscertifikat som för en andrapartsdeklaration.

11.4.6 Spårbarhet

Samma krav på *spårbarhet* gäller för ett tredjepartscertifikat som för ett företagsintyg.

11.4.7 Tillgänglighet

Då granskning genomförts av oberoende tredje part så behövs inte men kan stödjande dokument göras tillgänglig i ett tredjepartscertifikat.

Notera: För vissa krav kan en leverantör välja ett högre bevis än det som efterfrågas av köparen ex ett tredjepartscertifikat, i syfte att undvika att redovisa företagskonfidentiell information, vilken då istället kan granskas av en oberoende tredje part.

11.5 Kravspecifikation för ett ackrediterat tredjepartscertifikat

En ackrediterat tredjepartscertifikat är en försäkran, med eventuellt tillkommande så kallade egna miljöuttalande, har granskats av en *oberoende tredje part* för att bedöma att certifikatets överensstämmelse med specificerade krav. Ackrediteringen innebär att krav ställs på bedömningsorganets kvalitetssystem och kompetens, som i sin tur bedöms av ett ackrediteringsorgan, ex SWEDAC. En ackrediterat tredjepartscertifikat innebär att stödjande dokumentation granskats av en oberoende tredje part varför denna inte behöver men kan göras publikt tillgänglig.

---

³² Även benämnt miljövarudeklaration typ III.

11.5.1 Rangordning kravdokument

Nedan ges rangordning mellan gällande kravställande dokument i fallande ordning för vad som minst skall gälla för ett tredjepartscertifikat:

1. Denna skrivning (enligt texten i bilagan som bygger på och är förenlig med ISO/IEC 17050-1)
2. EN 45011, General requirements for bodies operating product certification systems (ISO/IEC Guide 65:1996)
3. Section 6.1-6.2 and 6.4-6.5, ISO 14021, Environmental labels and declarations – Self-declared environmental claims (Type II environmental labelling)
4. ISO/IEC 17050-1, Conformity assessment - Supplier's declaration of conformity - Part 1: General requirements
5. ISO 17050-2, Conformity assessment - Supplier's declaration of conformity - Part 2: Supporting documentation
6. ISO/IEC 17020, General criteria for the operation of various types of bodies performing inspection
7. ISO/IEC 17000, Conformity assessment - Vocabulary and general principles.
8. I de fall företagsdeklarationen innehåller ett så kallat "egna miljöuttalande" gäller hela ISO 14021, Environmental labels and declarations – Self-declared environmental claims

11.5.2 Oberoende och kompetens

Ett ackrediterat tredjepartscertifikat är en "försäkran om överensstämmelse" granskad av *tredje part*, vilket innebär att en produkt (vara eller tjänst), process, ett ledningssystem, en person eller ett organ är i överensstämmelse med specificerade krav. Ackreditering är en kompetensprövning som sker enligt europeiska och internationella standarder, vilket innebär att ett ackrediteringsorgan fortlöpande prövar att företaget är kompetent att utföra de provningar, analyser, kalibreringar, certifieringar och kontroller som det ackrediterats för.

För att den som utför certifieringen, kontrollen osv skall uppfylla kraven på oberoende för ett ackrediterat tredjepartscertifikat, skall verifieringsorgan uppfylla typ A enligt ISO 17020. För att uppfylla kravet på kompetens skall detta bedömningsorgan uppfylla samtliga krav som ställs i EN 45011 (ISO/IEC Guide 65:1996).

11.5.3 Innehåll

Samma krav på *innehåll* gäller för ett ackrediterat tredjepartscertifikat som för ett tredjepartscertifikat, samt;

- Namn och adress på involverat ackrediteringsorgan
- Hänvisning till vilka dokument som ackrediteringen baseras på
- Ackrediteringsdatum och eventuellt ackrediteringsnummer

11.5.4 Rutier vid förändringar

Krav på *spårbarhet* enligt EN 45011 skall uppfyllas vilket allmänt sett överensstämmer med krav på ett tredjepartscertifikat.

11.5.5 Stödjande dokumentation

Krav på *stödjande dokumentation* enligt EN 45011 skall uppfyllas vilket allmänt sett överensstämmer med krav på ett tredjepartscertifikat.

11.5.6 Spårbarhet

Krav på *spårbarhet* av dokument hos det levererande företaget s överensstämmer med krav på ett tredjepartscertifikat. Dessutom skall bedömningsorganet uppfylla krav på dokumentation och dokumenthanteringssystem enligt §4.8 –4.9 i EN 45011.

11.5.7 Tillgänglighet

Då granskning genomförts av en ackrediterad oberoende tredje part så behövs inte men kan stödjande dokument göras tillgänglig i ett ackrediterat tredjepartscertifikat.

Notera: För vissa krav kan en leverantör välja ett högre bevis än det som efterfrågas av köparen ex ett tredjepartscertifikat eller ett ackrediterat tredjepartscertifikat, i syfte att undvika att redovisa företagskonfidentiell information, vilken då istället kan granskas av oberoende tredje part som har en erkänd kompetens och kvalitetssystem.

Bilaga 1: Sammanställning av enkätsvar

Nedan redovisas svar från den enkät som skickats ut och som besvarats av 15 personer. Utöver dessa har ytterligare ett svar på enkäten kommit in som är ett samlat svar från en intresseorganisation. Svaren från den sistnämnda ingår inte i redovisningen nedan då den inte följde enkäten i dess helhet, men har resulterat i samma entydiga svar på fråga 1, 4 5 och 10.

1) Instämmer du i att miljökrav måste vara verifierbara och skall följas upp?

Ja	93%
Nej	0%
Vet ej	7%
	100%

2) Anser du att det allmänt sett ställs miljökrav för dina produkter som du anser inte är betydande miljöaspekter?

Ja	27%
Nej	33%
Vet ej	40%
	100%

3) Rangordna din syn på följande aspekters förmåga att leda till faktiska miljöförbättringar, där den mest betydande får 1 osv.

18%	3.1	Ställa miljökrav som överensstämmer med krav från miljömärkningssystem
14%	3.2	Ställa miljökrav som har sitt ursprung från (internationell och nationell) lagstiftning och tillse att de faktiskt följs
14%	3.3	Ställa miljökrav som har sitt ursprung från bästa tillgängliga teknik
19%	3.4	Ställa krav som är verifierbara och följa upp dem
18%	3.5	Ställa graderande miljökrav så kallade utvärderingskriterier, dvs kan aldrig vara skall-krav men ger ”pluspoäng” vid anbudsutvärderingen
17%	3.6	Ställa höga miljökrav som skall-krav (dvs för alla), men förutsatt att minst två klarar kraven.

100%

4) Anser du att ett företagsintyg kan användas som ett alternativ till ett tredjepartscertifikat, om det kopplas till en förutbestämd påföljd (vite eller någon annan sanktion som utfaller om kravet inte upprätthålls/uppfylls)?

Ja	73%	73%
Nej	27%	27%
Vet ej	0%	0%
	100%	100%

5) Inom områden där det etablerade mätstandard och/eller produktstandarder finns, är det tillräckligt i företagsdeklaration att endast referera till dessa mätprotokoll, men att de skall gå att få fram vid uppföljning via exempelvis stickprov?

Ja	80%
Nej	13%
Vet ej	7%
	100%

6) Anser du att ett företagsintyg som dessutom kopplas till en påföljd (i förhållande till ett tredjepartscertifikat) är ett mer konkurrensbefrämjande upplägg?

Ja	27%
Nej	53%
Ingen skillnad	20%
	100%

7) Anser du att ett företagsintyg som kopplas till en påföljd (i förhållande till ett tredjepartscertifikat) medför en reducerad kostnad?

Ja	27%
Nej	40%
Ingen skillnad	20%
	87%

8) Följande fråga utgår ifrån att den anbudsgivande organisationen saknar tillräcklig intern kompetens eller resurser för att tolka uppfyllandet av ett krav. Om ett miljökrav kräver kvalificerad tolkning av en expert för att kunna bedömas, exempelvis giftighet hos ett ämne, vilket intyg anser du behövs då?

Ack.	60%
tredjeparts- certifikat	
Företagsintyg	27%
eller - deklaration	
Vet ej	13%
	100%

9) Om tolkningsvårigheter uppstår för ett miljökrav (ex om det är cancerframkallande eller ej) skall denna typ av krav få ställas vid offentlig upphandling om bedömningsresultatet samtidigt inte görs publikt tillgängligt?

Ja	47%
Nej	33%
Vet ej	20%
	100%

10) Är uppföljningen i form av stickprov viktigt för att ge upphandlingen och miljökraven en trovärdighet och likabehandling?

Ja	93%
Nej	0%
Vet ej	7%
	100%

11) Skall man kunna använda stickprov som genomförs som en integrerad del av ett tredjeparts certifierat ledningssystem som en del av uppföljningen vid upphandling?

Ja	53%
Nej	13%
Vet ej	33%
	100%

12) Baserat på din erfarenhet eller synpunkter, förekommer det fall då det är problem om beställaren på egen hand utför oanmälda stickprov (dvs såsom det görs av Svanen, TCO-märkning mm)?

Ja	13%
Nej	47%
Vet ej	40%
	100%

13) Rangordna din syn på följande aspekters för att uppnå trovärdighet vid offentlig upphandling, där den mest betydande får 1 osv .

24%	13.1	Stickprov/uppföljning genomförs under kontraktstiden för att säkerställa kravefterlevnaden
15%	13.2	Krav som innebär tolkningsvårigheter ställs inte
20%	13.3	Påföljder införs som ett incitament för att efterleva kraven
22%	13.4	Det skall finnas allmänt accepterade metoder för att verifiera ett krav för att få ställa det
19%	13.5	Fler utvärderingskriterier införs för att premiera de bästa produkterna vid anbudsutvärderingen, för att systemet på så sätt skall bli mer drivande
100%		

Bilaga 2: Inventeringsenkät

För dig som vill påverka verifiering av miljökrav vid offentlig upphandling

— frågor om verifikat

2006-05-04, ME

Introduktion

Är verifiering av ställda krav och faktisk uppföljning en förutsättning i upphandling för att miljökraven skall vara pådrivande? Idag ställs krav som innebär svårigheter att bedöma om varornas prestanda överensstämmer med ställda krav³³. Bristande verifiering och avsaknad av uppföljning utgör ett generellt ett problem i offentlig upphandling.

Utredningen "Verifiering av miljöprestanda vid offentlig upphandling och inköp" syftar bl.a. till att ge anvisningar till hur verifiering av miljökrav kan ställas och följas upp. Utredningen drivs av IVL Svenska Miljöinstitutet, som är ett oberoende forskningsinstitut, och finansieras av Naturvårdsverket, Miljöstylningsrådet samt Verva (www.verva.se, tidigare del av IT-upphandlingen på Statskontoret). Utredningen kommer att avrapporteras halvårskiftet 2006.

Enkäten som du nu har framför dig har du fått som **representant för näringslivet**. Inom näringslivet finns erfarenhet av att själva ställa miljökrav och att verifiera dessa samt delta i offentlig upphandling. Syftet med enkäten är att få ett underlag från dig i näringslivet och **hur du anser att verifiering av miljökrav vid offentlig upphandling borde kunna gå till**.

Dina synpunkter som individ/företag kommer inte att göras publikt tillgängliga, utan det är intervjugruppens synpunkter som kommer att publiceras. **Vi ber dig** att fylla i nedanstående blankett och skicka den via **e-post** till Martin.Erlandsson@IVL.se eller **faxa** till 08-598 563 90, **senast 2006-05-15**. Skicka gärna enkäten vidare till någon du anser skall ha den.

Är det någon fråga som du anser oklar eller något annat du undrar över så kan du höra av dig till Martin Erlandsson/IVL, 08-598 563 30.

Tack på förhand för ditt bidrag!

---

³³ Information om produkters miljöbelastning. Naturvårdsverket, rapport 5526, december 2005

Vissa begrepp

För att underlätta förståelsen av olika bevismedel så har ett antal definitioner införts. Dessa (preliminära) definitioner, givna i stigande trovärdighetsskala, återges nedan:

1. **Företagsintyg**, bekräftelse från det egna företaget eller organisationen
2. **Företagsdeklaration**, utfärdas av det egna företaget eller organisationen
3. **Andrapartscertifikat**, utfärdas (vanligtvis) av en kund till ett företag
4. **Tredjepartscertifikat**, utfärdas av ett externt oberoende företag eller org.
5. **Ackrediterat tredjepartscertifikat**, utfärdas av ackrediterade certifieringsorgan.

1. **Företagsintyg** (*confirmation*) – innebär att företaget bestyrker med sitt anseende (på heder och samvete) att ställda krav uppfylls.

2. **Företagsdeklaration** (*self declaration*) – innebär påståenden av tillverkare mm som utgår ifrån på förhand fastställda kriterier och standarder eller andra publika metoder. Ett eget miljöuttalande skall vara verifierbart utan tillgång till företagskonfidentiell information. Den som gör uttalandet ansvarar för utvärdering och skall kunna tillhandahålla uppgifter som krävs för verifiering av sina miljöuttalanden.

[Enligt ISO 14021 (1999), men där benämnt *egna miljöuttalanden*]

3. **Andrapartscertifikat** (*second party revision*) – enligt ovan, men där vanligtvis ett företag kontrollerar sina leverantörer enligt en av företaget specificerad kravlista. Syftet är att kunna säkerställa att företagets leverantörer uppfyller ställda krav.

Anm: De inblandade parterna är vanligtvis leverantör ("första part") och köpare ("andra part").

4. **Tredjepartscertifikat** (*third party certification*) – förfarande genom vilket en oberoende tredje part skriftligen försäkrar att en produkt, process eller tjänst överensstämmer med specificerade krav.

[ISO/IEC Guide 2:1996/SS-EN 45020 (1998)]

Anm: Med tredje part avses person eller organ som erkänts vara oberoende i förhållande till inblandade parter vad avser det ärende som behandlas.

[ISO/IEC Guide 2:1996/SS-EN 45020 (1998)]

5. **Ackrediterat tredjepartscertifikat** (*accredit third party certification*) – enligt ovan samt en ackreditering som innebär en fortlöpande kompetensprövning av den organisationen som utför certifieringarna och dess oberoende ställning. En ackrediterad tredjepartscertifiering kan omfatta provningar, analyser, kalibreringar eller kontroller.

Har du synpunkter på definitionerna som ges ovan så lämna gärna dina synpunkter:

► ...

Enkätfrågor

Allmänna frågor

1) Instämmer du i att miljökrav måste vara verifierbara och skall följas upp?

- Ja
 Nej
 Vet ej

2) Anser du att det allmänt sett ställs miljökrav för dina produkter som du anser inte är betydande miljöaspekter?

- Ja
 Nej
 Vet ej

Om "ja", ge gärna exempel:

▶ ...

3) Rangordna din syn på följande aspekters förmåga att leda till faktiska miljöförbättringar, där den mest betydande får 1 osv³⁴.

- 3.1 Nr ▶ : Ställa miljökrav som överensstämmer med krav från miljömärkningssystem
3.2 Nr ▶ : Ställa miljökrav som har sitt ursprung från (internationell och nationell) lagstiftning och tillse att de faktiskt följs
3.3 Nr ▶ : Ställa miljökrav som har sitt ursprung från bästa tillgängliga teknik
3.4 Nr ▶ : Ställa krav som är verifierbara och följa upp dem
3.5 Nr ▶ : Ställa graderande miljökrav så kallade *utvärderingskriterier*, dvs kan aldrig vara skall-krav men ger "pluspoäng" vid anbudsutvärderingen
3.6 Nr ▶ : Ställa höga miljökrav som skall-krav (dvs för alla), men förutsatt att minst två klarar kraven.

Alternativa bevismedel:

4) Anser du att ett företagsintyg kan användas som ett alternativ till ett tredjepartscertifikat, om det kopplas till en förutbestämd påföljd (vite eller någon annan sanktion som utfaller om kravet inte upprätthålls/uppfylls)?

- Ja
 Nej
 Vet ej

Ge gärna förslag på rimliga påföljder:

▶ ...

5) Inom områden där det etablerade mätstandard och/eller produktstandarder finns, är det tillräckligt i företagsdeklaration att endast referera till dessa mätprotokoll, men att de skall gå att få fram vid uppföljning via exempelvis stickprov?

- Ja
 Nej
 Vet ej

Om "nej", ge gärna förslag på vad du anser krävs för att verifikatet skall bli tillräckligt:

▶ ...

---

³⁴ Om du vill kan du ge olika påseenden samma betydelse genom att ange samma ordningsnummer.

Konsekvenser:

6) Anser du att ett företagsintyg som dessutom kopplas till en påföljd (i förhållande till ett tredjepartscertifikat) är ett mer konkurrensbefrämjande upplägg?

- Ja
 Nej
 Ingen skillnad

7) Anser du att ett företagsintyg som kopplas till en påföljd (i förhållande till ett tredjepartscertifikat) medför en reducera kostnad?

- Ja
 Nej
 Ingen skillnad

Kanske du instämmer delvis, utveckla då gärna dina synpunkter:

▶ ...

Tolkningsproblem:

8) Följande fråga utgår ifrån att den anbudsgivande organisationen saknar tillräcklig intern kompetens eller resurser för att tolka uppfyllandet av ett krav:

Om ett miljökrav kräver kvalificerad tolkning av en expert för att kunna bedömas, exempelvis giftighet hos ett ämne, vilket intyg anser du behövs då?

- 8.1 Företagsintyg
8.2 Företagsdeklaration
8.3 Andrapartscertifikat
8.4 Tredjepartscertifikat
8.5 Ackrediterad tredjepartscertifikat
(begreppen är förklarade i introduktionen)

Annan synpunkt som du vill lämna till frågan:

▶ ...

9) Om tolkningsvårigheter uppstår för ett miljökrav (ex om det är cancerframkallande eller ej) skall denna typ av krav få ställas vid offentlig upphandling om bedömningsresultatet samtidigt inte görs publikt tillgängligt:

- Ja
 Nej
 Vet ej

Lämna gärna motivering till din synpunkt på frågan:

▶ ...

Stickprov:

10) Är uppföljningen i form av stickprov viktigt för att ge upphandlingen och miljökraven en trovärdighet och likabehandling?

- Ja
 Nej
 Vet ej

Om "nej", ge gärna förslag på andra åtgärder som du anser bidrar till ökad trovärdighet:

► ...

11) Skall man kunna använda stickprov som genomförs som en integrerad del av ett tredjeparts certifierat ledningssystem som en del av uppföljningen vid upphandling?

- Ja
 Nej
 Vet ej

Om ”ja”, utveckla gärna:

► ...

12) Baserat på din erfarenhet eller synpunkter, förekommer det fall då det är problem om beställaren på egen hand utför oanmälda stickprov (dvs såsom det görs av Svanen, TCO-märkning mm)?

- Ja
 Nej
 Vet ej

Om ”ja”, utveckla gärna:

► ...

13) Rangordna din syn på följande aspekters för att uppnå trovärdighet vid offentlig upphandling, där den mest betydande får 1 osv³⁵.

- 13.1 Nr ► : Stickprov/uppföljning genomförs under kontraktstiden för att säkerställa kravefterlevnaden
13.2 Nr ► : Krav som innebär tolkningsvårigheter ställs inte
13.3 Nr ► : Påföljder införs som ett incitament för att efterleva kraven
13.4 Nr ► : Det skall finnas allmänt accepterade metoder för att verifiera ett krav för att få ställa det
13.5 Nr ► : Fler utvärderingskriterier införs för att premiera de bästa produkterna vid anbudsutvärderingen, för att systemet på så sätt skall bli mer drivande

---

³⁵ Om du vill kan du ge olika påståenden samma betydelse genom att ange samma ordningsnummer.

Uppgiftslämnare

Dina synpunkter som individ kommer inte att göras publikt tillgängliga, men för att vi skall kunna identifiera vilka som svarat och ha möjlighet att ställa kompletterande frågor ber vi dig fylla i nedanstående uppgifter.

- Namn ▶
- Företag ▶
- Telefon ▶
- E-post ▶

Du påverkar utredningen genom att bidra med dina erfarenheter och synpunkter. Resultatet kommer att göras publikt i en slutrapport samt vid ett seminarium 25 april.

Tack för ditt bidrag!

Martin Erlandsson
08-598 563 30
Martin.Erlandsson@IVL.se